EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 2. augustil 1972

Nr 58 (3746) 14. aastakäik

NIXON tervitab

Ameerika Ühendriikide president Richard Nixon saatis ülemaailmsetele Eesti Päevadele Torontos tervituse, milles ta üleb:

— Kõigile, kes on kogunenud Eesti Maailmapidustusele Kanadas 8.—22. juulini minu soojimad tervitused ja parimad soovid.

Meie USA-s oleme uhked nendele paljudele kultuurilistele lisanditele, mida meie kultuuripärandile on annud eesti päritoluga kodanikud. Traditsiooniliste Eesti Mängude ja Eesti Laulupidude vaim on mänginud olulist ajaloolisa osa teie kodumaal läbi sajandite, inspireerides rahvast ja tõstes nende rahvuslikku vaimu.

Käesoleva aasta festival Torontos mitte ainult ei säilita ja kanna edasi mineviku pärandit, vaid kujuneb ka vaimse ühtluse lätteks eesti päritoluga inimestele kõikidelt kontinentidelt, mitmetest sugupõlvedest ja huvidest.

Olen rõõmus ühineda teiega vaimus nende pidustuste puhul ja jagada teie uhkust ja rõõmu, mis õigusega teile kõigile kuulub.

Maailmalaager lõppes, järgmine 1975 ROOTSIS

TOTONTO (EPL) — Igast ilmakaarest saabunud eesti skautlikku noorust koondanud maailmalaager Kotkajärve, mis oli korraldatud Ülemaailmaailmsete Eesti Päevade raamides, lõpetas möödunud nädalavahetusel oma nädalapäevad kestnud tegevuse laupäevase suurlõkkega ja pühapäevase paraadiga. Nagu märkis laagrijuht skm E. Kiilaspea oma lõpukõnes, õnnestus laager kõigiti ning aitas kasvatada meie noortes kokkukuuluvusetunnet. Laupäeva õhtul toimus Kotkajärve lõkkeväljakul maailmalaagri suurlõke, millest võttis osa üle 2000 külalise. Pühapäeval korraldati jumalateenistus ja paraad, kus vahetati kingitusi ja tervitusi.

Ilmataat oli seekord laagris viibivate eesti noorte vastu väga helde ja laagripäevade rutiini segas ainult neljapäeva õhtupoolikul sadanud vihm. Maailmalaager püstitati kindla ettenähtud kava järele ning jagunes gaidlaagriks oma all-laagritega ja skautlaagriks, samuti mitme alllaagriga.

Juhtkond võimaldas seekord noortele ka mitmesuguseid õhtuseid kokkutulekuid ja tegevusi mille tulemusena noored olid hommikust kuni hilisõhtuni pidevalt tegevuses ja vajusid oma telkidesse siirdunult kohe raskesse unne.

Neljapäeval toimus laagris suurlõkke väljakul skautide juubeliaasta suurlõke, mida juhatasid skm G. Mitt ja skm J. Lepp. Lõkke süütas skm H. Michelson. Kuigi enne lõkke algust oli kõvasti sadanud, suudeti lõkkeväljak lõkke alguseks siiski korda teha ning kava viidi läbi ettenähtud kujul ja ettenähtud ulatuses.

Järg. lhk. 7.

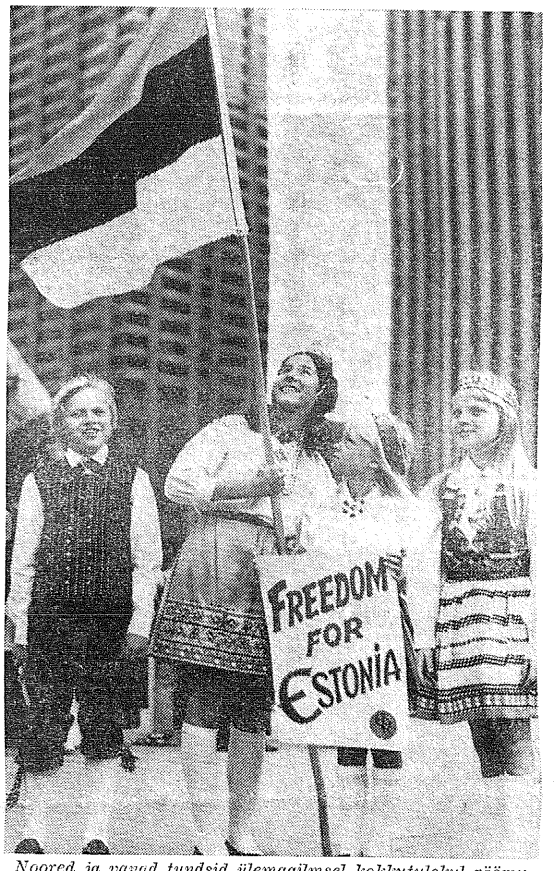

Aukülalisi vabadusnõudluse manifestatsioonilsakult: päevade peakomitee majandusjuht Antoni Truuvert, Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogu esimees Hans Lupp, Eesti Vabariigi aukonsul Kanadas Ilmar Heinsoo, proua Jaakson ja Eesti Vabariigi esindaja Ühendriikides Ernst Jaakson, Kanada uus peaminister John Diefenbaker, peakomitee peasekretär Malle Laansoo, Toronto linnapeainik Tony O'Donahue ja tema kolleeg Boytcuck (EPL-foto Artur Kalm).

Teaduslik Raamatukogu A Eesti NSV Teaduste Akadeemia

Eep 205

VAADAKE! Sinimustvalge!

Noored ja vanad tundsid ülemaailmsel kokkutulekul rõõmu rahvusvärvide vabast lehvimisest. Erti olid aga noored uhked nende värvidega demonstreerides 10.000-pealises rongkäigus (Foto Artur Kalm).

Diefenbaker Inimõiguste Komiteesse

TORONTO (EPL) — End. Kanada peaminister ja konservatiivse erakonna liider John Diefenbaker esitas oma kõnes eestlaste vabadusmanifestatsioonil Toronto raekoja ees küsimuse praegusele Kanada valitsusele, miks see ei ole UNO-s lasknud oma esindajal tõsta küsimust, miks N. Liit ei täida organisatsiooni põhikirja printsiipe enesemääramise osas. Miks ei ole tõstetud küsimust Eesti, Läti, Leedu ja Ukraina iseseisvuse taastamiseks?

—Baltikumis toimub praegu venestamisprotsess, mille tulemusena need rahvad oma maadel järgmise viieteistkümne aasta jooksul muutuvad vähemusgruppideks, ütles Diefenbaker ja jatkas:

Maailm puhkab praegu pinevuse vähenemise päikesepaistes, kuid vabad mehed ei tohiks pimedad olla N. Liidu poliitika suhtes, mis vabade meeste petmiseks on teinud aegajalt keerdkäike.

Vaatamata nendele keerdkäikudele on N. Liidu poliitika eesmärgiks kogu inimkonna kommunismi alla heitmine.

Vaba maailm peab säilitama oma riigikaitse, kuna kaitsejõudude vähenemine vabas maailmas annab N. Liidule võimaluse oma pealetungi jatkamiseks ning Marxi poolt koostatud ja Stalini poolt tõlgendatud maailmaplaani rakendamiseks.

John Diefenbaker tegi teatavaks, et teda on kutsutud Rahvusvahelise Inimõiguste Kaitse Komitee esimehe kohale. Organisatsioon koosneb riigimeestest ja juristidest,kes uurivad inimõiguste rikkumisi,m.h. ka Baltikumis ja mujal raudeesriide taga.

Ta ütles, et kui N. Liit peab kritikat inimõiguste rikkumise suhtes valeks, siis ei peaks ta keelama nende maade vaba külastamist.

KOLONEL KAEBAS EDASI

Läti kolonel Karlis Lobe, kes Stockholmi tingikohtus tema poolt kommunistliku ajalehe Ny Dagi vastu alustatud auhaavamisprotsessi kaotas ja selle tõttu peab kandma ulatuslikud vastaspoole kohtukulud, ei ole otsusega rahuldnud ja kaebab edasi Svea Öuekohtusse.

Ny Dag alustas kohe pärast kohtuotsuse kuulutamist erilise kirjutistesarjaga, mis lugejatele vahendas nõukogude poolt lansseeritud uusi "materjale" nii Lobe kui üldse lätlaste ja eestlaste kohta. Ajaleht ilmselt tegi järelduse, et ta on kohtult saanud jatkuvaks auhaavamiseks vabad käed.

EPL 2. augustil 1972

PEAPROBLEEMID

Eestlastel vabas maailmas on palju probleeme, milliseid puudutati põgusalt ka rahvuskongressil Torontos. Kuid kõik meie probleemid viivad kokkuvõttes välja kahe peaprobleemin, millistest üheks on eesti rahvuse säilitamine ja ühiskondliku tegevuse jatkamine, teiselt poolt aga võitlus eesti rahva ja kodumaa huvide eest. Need kaks peaprobleemi on tihedalt üksteisega seotud, sest ilma aktiivse ja teadliku eestluseta ei saa olla ka mingit aktiivset võitlust.

Sellest vaatevinklist väljudes on vaba eestluse enesesäilitamine õieti kõige olulisemaks küsimuseks, mis aastate möödumisega muutub üha aktuaalsemaks. Küsimuses on nimelt pealekasvava generatsiooni kaasatõmbamine. Et selles osas palju on tehtud, veel rohkem aga tegemata jäänud, on selge.

Kuna eestluse elutingimused erinevates maades on tublisti erinevad, siis peaks igal maal keskorganisatsioonid lähemalt uurima enesesäilitusprobleemi ulatust ja võimalusi. Õieti on mitmel maal väljavaated omakultuuriliseks tegevuseks aegapidi paranenud: nii "sulatusahjus" ühendriikides kui ka pioneerimaal Kanadas on möistmine "etniliste kultuuride" säilitamise vajaudsest tunduvalt kasvanud ja sellega ühenduses võimalused räägikuks abiks.

Ka siin Rootsis on "ainurahvuse idee", mis samastab natsionaliteedi möisteese nii kodakondsuse kui ka rahvuse ja õieti pärineb selle maa varasemast peaaegu ainurahvuselisest struktuurist, tasapisi liberaliseerumas ja üha rohkem häält nõuavad vähemusgruppide ja nende kultuuride toetamist ja tunnustamist.

Traditsiooniliselt käib siin maal areng läbi pikkade diskussioni- ja eriuurimiste veskite, mis mõnelgi juhul ähvardavad abi venitda või koguni hiljaks jätta seal, kus seda kõige kiiremalt oleks vaja. Balti grupp näiteks Rootsi ühiskonnas on oma positsioonid ise saavutanud oma aktiivsusega kolme aastakümne kestel ja ühiskondlik huvi grupi probleemide vastu on seega tugevasti hilinenud selles mõttes, et see huvi aktualiseerub alles siis, kui juba teine generatsioon on ühegi abita peale kasvanud ja kolmas on peale tulemas tormisammul. Kõige selle juures tuleb konstateerida, et assimilatsion sellisel kujul, kui ametivõimud seda ette kujutasid neljakümnendatel aastatel, ei ole toimunud.

Eiltenähtud "sulamisest" sai tegelikkuses assotsieerimine, ühiskonda sisseelamine ja kohandumine selliselt, et see ei ole kahjustanud mingil viisil asukohamaad ja samal ajal on säilitatud suur osa kaasa toodud kultuurist ja kultuuriväärtusest.

Kui Kanadas valitsus ametlikult sellistele kaasatoodud väärtustele vaatab positiivselt ja ergutavalt, siis Rootsis vähemalt on seda kõike aktsepteeritud ja sallitud ja toetatudki, kuid reeglina kui "möödaminevat, ajutist" seisundit (nagu öeldud, on selles ajutisuses kahtleema hakatud ja Invandrarutredning peab selgust tooma, milliseks kujuneb tulevane Rootsi poliitika vähemusgruppide ja nende kultuuripüüdluste suhtes).

Need, kes olid ülemaailmsel kohtamisel Torontos, oli kahtlemata tunne, nagu äkki ei olekski meil enesesäilitusprobleeme: meid oli palju, meie mõjusime massina ja ühteholdva rahvana. See tunne, pisut nõrgem muidugi, haaras ka neid, kes ülemaailmset kokkutulekut üle elasid ajakirjanduse kaudu kaugelt.

Se saa aga unustada, et on olemas ka neid, kelleni k u u l d u s ülemaailmsest eestlaste kogunemisest jõudis alles siis, kui teised välja sõitnud olid, kuna nad ei ole pidanud vajalikuks oma rahvusgrupiga kontakti hoida ajakirjanduse ja organisatsioonide kaudu. Ja siin olemegi enesesäilitusprobleemide tuuma juures, mis ikkagi asub meie oma k o d u d e s.

Kasvava lapse rahvuse küsimuses ütleb määrava sõna kõigepealt ema, kes temaga kõnelema hakkab ja kes otsustab, kas ta seda teeb oma emakeeles või võõrkeeles. Kodune keel ja kodune vaim mõjustavad kahtlemata järelekasvuküsimust otsustavalt (siin ei ole mingil viisil mõeldud mingi teatud maailmavaate külge pookimist vaid ainuliiksi oma rahvusliku teadvuse ja identsuse väljakujunemist). Selle punktis on just meil siin Rootsis eriti ebasoodne olukord, kuna "heaolusüsteem" sunnib mõlemaid abielupooli tööndusellu ja mingid võõrad lastesõimed ja -päevakodud ei saa neid selles punktis abistada — emad-isad on tihti pärast päevatööd väsinud liiaks, et end laste kasvatamisele ja nendega rääkimisele pühenduda.

Mõnikord on koguni jäänud mulje, et asutakse mingile minnalasmise positsioonile, kus miite ainult ei minetata kasvatusprobleeme, vaid ka üldse huvi oma rahvusgrupi eluavalduste vastu, mis sageli pakuvad ka abi kasvatusküsimustes (noorte- ja ühiöpilasorganisatsioonid, suvikodud, koolid, täiendduskoolid vabaõhupiirkonnad jne).

Selle juures aga on ühiskonna organite silm, kes meie taotlusi ja arengut uurivad oma poliitika kujundamiseks, meie kõigi peal ja selle poliitika kujunemine johtub seega oiseselt kõigist eestlasist endist kollektiivselt. Sest uurimine puudutab ikka ja jälle küsimusi, kui palju tuleb eestlasi oma lastaeada, oma kooli, om a noorteorganisatsioonidesse või üldse organiseeritud ellu ja ikka ning jälle seatakse küsimust: kas see grupp ka tegelikult ja töeliselt kavatseb ka tulevikus oma kultuuripalge ja kokkuhoidu säilitada? Vale oleks arvata, et siin aitab vaid kesorganisatsioonide kinnitustest. Need aga peavad leidma tegelikkuses kinnitust. Sellele peavad kõik eesti lased-kaaasvastutajad mõtlema.

Mis puutub võitlusse kodumaa ja koduraha õiguste eest, siis on see arusaadavalt seda elavam ja seda efektiivsem, mida tegevam on vaba eestlaskond. Ka sellele peame mõtlema. Oleme näidanud, et oleme tugevad pidupäevadel, näidakem nüüd, et olema tugevad ka argipäevas.

KLA

VEDAJAD

Et koormat paigast nihutada, on vaja vedajat. Et üht ideed teostada, on vaja selle idee sünnitajat ja teostajat, ühesõnaga vedajat. Kui meenutada lähemat minevikku, siis lansseeris Kanads mõned aastad tagasi ülemaailmsete Eesti Päevade idee Robert Kreem, kes tugines oma kogemustele Ameerika mandri õnnestunud Eesti Päevadest. Seda ideed peeti utoopiliseks. Küsiti, kas mõni käputäis eestlasi, kes tulevad teistelt maadelt, suudavad õigustada ülemaailmsete päevade korraldamisvaeva.

Ent Robert Kreem oma saarlase visaduses vedas vankrit edasi ja võitis ideele sõpru. Tema triumfiks oli üle kõigi ootuste õnnestunud ülemaailmne kokkutulek, kus imposantnte oli ülemere kaugeles meades asuvate eestlaste osatähtsus. Nüüd teame, et ülemaailmsed kokkutulekud on kujunemas institutsiooniks.

Mis Rootsi osasse puutub, siis näitas siinne rahvusgrupp oma jõudu ja ühtekuuluvust reisijateervaga, mis ületas jugieimadki lootused. Tänu ülemaailmse kokkutulekuu rootsipoolsele komiteele, milles üksmeelselt töötasid kõik ringkonnad ja Richard Norvellile, kes oma väsimatusega reisi peakorraldajana vedas ka selle koorma suurejooneliselt eesmärgini.

VÄLISKOMMENTAAR

INFORMATSIOON IDAST

Norra ajakirjanik Per Egil Hegge oli paar aastat mitme skandinaavia ajalehe kirjasaatjaks Moskvas kuni ta 1971 veebruaris "ebasoovitava isikuna" Nõukogude Liidust välja saadeti. Nüüd on tema sulest ilmunud teos "Nyheter från Moskva", milles ta käsitleb väliskorrespondentide töötingimusi Nõukogude pealinnas. Teose peateemaks on tõestatav väide, et uudised Moskvast peavad mitmesugustel põhjustel olema "teistsugused" kui näiteks uudised Washingtonist.

Mööduandev on kõigepealt asjaolu, et välisajakirjanikel pole lubatud ilma eriloata Moskvast lahkuda. Teisest küljest puudub neil aga ühtlasi igasugune kontakt nõukogude partei ja riigi kõrgema juhtkonnaga .Kui välisikirjasaatja soovib usutleda mõnd nõukogude kodanikku või saada informatsiooni mõnelt ametivõimult, siis peab ta kasutama mitmesuguseid kõrvalteid.

Samal ajal tuleb tal silmas pidada, et kokkusaamised rezhiimile opositsiooniliste "teisitimõtlejatega" äratavad nõukogude ametivõimude ranget tähelepanu, millega käib kaasas välisreporteri jälitamine.

Teatud raskused informatsiooni saamisel idast on seotud keeleoskusega. Osa välisajakirjanikest Moskvas ei jäta sellest seisukohast küll midagi soovida. Nad kõnelevad rahuldavalt või isegi hästi vene keelt, jälgivad ise nõukogude ajakirjandust, muretsevad endile asjalikku allikmaterjali või koguni saavad asjatundjaks mõnel erialal. Aga niisugused välisajakirjanikud on siiski vähemuses.

Rõhuv enamus reporteritest ön palju halvemas olukorras, kuna nende oskused vene keeles on üsna puudulikud. Paljud väliskirjasaatjad on selles mõttes nii saamatud ,et see otseselt mõjutab nende töötingimusi. Nõukogude ajakirjanduse jälgimisel on nad sõltuvad nõukogude välismisnteeriumi poolt neile abiksantud "sekretäridest" ja intervjuude puhul kindlaksmääratud "tõlkidest".

Hegge teos tõendab tuntud tõsiasja, et väliskirjasaatjad Moskvas on sallitavad ainult nii kaua kui nad ei ole sattunud vastuollu nõukogude ametivõimudega. Teiste sõnadega, nõukogude ametivõimud püüavad välisajakirjanduse esindajaid samasuguselt tasa lülitada nagu nad seda teevad omade alamatega. Kergem on seda muidugi teha välisreporteritega, kes vene keelt külialdaselt ei oska. Raskem on vaos hoida aga neid, kes ei vaja ei "sekretäride" ega "tõlkide" abi, et informatsiooni hankida. Niisuguste hulka kuulub ka Hegge ise, kes lõpuks oli sunnitud N. Liidust lahkuma nagu mitmed teised välisreporterid enne ja pärast teda.

Nõukogude ranged reeglid informatsiooni hankimise kohta piiravad aga mitte ainult kirjasaatjate tegevust Moskvas, vaid kehtivad ka igasuguste teiste reportaazhide suhtes, nii N. Liidus eneses kui tema anastatud maades.

Tüübiliseks näiteks selle kohta oli rootsi ringhäälingu poolt 1966 ettevõetud reportaazh balti riikidest, mis kujunes kõigit niisuguseks, et see oli suupärane nõukogude kommunistlikule okupatsioonivõimule. Tembelkadides Eesti faktilist ikestust "kõige paremaks ajaks" eesti ajaloos võtsid rootsi ringhäälingu reporterid kuulekalt omaks Moskva asevalitseja Müürisepa propagandalise ütluse, millel polnud midagi ühist tegeliku eluga. Pole mingit kahtlust, et see reportaazh poleks üldse võinud toim etulta, kui ta oleks kuidagiviisi olnud vastuolus Moskva soovidega.

Seda kummalisemana tundub nüüd Sulo Huovineni katse rootsi suurima hommikulehe Dagens Nyheteri veergudel elustada müüti "kõige paremast ajast" eesti rahva enamusele. Kes sellega nõus ei taha olla, neis süüdistab ta lihtsalt "kitsarinnalises rahvusluses". Sellest jääb mulje, nagu oleks autor vabatahtlikult alistunud nõukogude ametlikele nõudmistele, nagu need kehtivad väliskirjasaatjate kohta Moskvas.

Hegge ütleb oma raamatus, et kirjasaatjad Moskvast peavad olude sunnil paratamatult rakendama enesetsensuuri mõnesugusel viisil, et võimalikult luua kuidagiviisi vastuvõetavat läbikäimist nende instantsidega, milledest olenevad loasaamised reisideks, intervjuudeks ja muuks. Heggel on iseendast õigus, aga sellel on oma piir, sest Moskva nõudmistele järele andes ei ole informatsioon idast lõpuks enam midagi väärt.

A. K.

Sovjet evakueerib Egiptusest kõik moodsad lennukid?

Ameerika sõjaline luure peab võimalikuks, et N. Liit eemaldab Egiptusest kõik sinna paigutatud moodsamad lennukid, mis seniajani on opereerinud vene meeskondadega. Teatud tähelepanukute kohaselt viivad venelased välja 18 TU-16 tüübist luurelennukit (nende peamiseks ülesandeks oli USA Vahemere-laevastiku valvamine). Peale selle viiakse välja umbes 70 Mig-21 lennukit ja kuus ülimoodsat Mig-23.

See vastu aga jäetakse Egiptusele umbes 200 vanematüübilist lennukit tüüpidest Mig-19, Mig-21 ja Sukhoi-7, mida mehitavad egiptuse enda lendurid. Samuti oletatakse, et N. Liit jätab Egiptusele õhutõrjeraketid ja hulgaliselt muud varustust.

USA luure, kes pärast Sadati otsust põhjalikult on uurinud Sovjeti sõjaliste jõudude liikumist Lähis-Idas, arvestab, et N. Liit evakueerib Egiptusest kõik oma sõjalised üksused, ehk umbes 10 000 meest. Kohale jäetakse maksimaalselt 300 tehnikut, kes aitavad egiptlasi käsitada ultramoodseid õt-roboteid Kairo-Alexandria piirkonnas ja Assuani tammil.

Oletuste kohaselt tohib N. Liit ka edaspidi kasutada sadamaid Alexandrias, Port Saidis, Meesa Matruhis ja Sollumis. Seega ei tohiks Sovjeti laevarsiku lõögijõud Vahemeres kahaneda, kuna baasisadamad on endiselt olemas.

Olukorra hindamisel on aga USA luureteenistus väga ettevaatlik. Toonitatakse, et veel on liiga vara midagi definitiivset öelda Sovjeti sõjajõudude ümberpaigutuste kohta. Ilmne on aga, et Sovjet evakueerib Egiptusest suurema osa nendest lennukitest, milliseid mehitavad venelased.

Israeli luure aga on pisut erineval seisukohal. Öeldakse, et õigem on öelda, et Sovjet "redutseerib ja koondab oma Egiptuses paiknevaid õhujõude". Samuti ei usu Iisraeli sõjalised eksperdid, et N. Liit eemaldab oma üksused sajaprotsendiliselt. Oletatakse, et tegemist on vaid kvantiteedi vähendamisega ja kasvõi kvaliteedi parandamisega.

Teatud vaatlejad koguni oletavad, et Egiptus on tehnilise väljaõppe alal juba nii kaugele arenenud, et Sovjeti massiline kohalolek on kujunenud mõttetuks. Ka venelastele endile, kuna tegelikult ka Moskva peab arvestama, et kohalolek suuremas skaalas maksab miljoneid. Nii ei Sovjeti poolt oleks tegemist teatud ratsionaliseerimisega, arvavad mitmed Iisraeli sõjaväelased. (EPL/JA).

● Melbourneis tähistas 50-aastast sünnipäeva arhitekt Endel Kurema, kes kohapeal omab iseseisva arhitektiifirma. Austraalias ülikooli lõpetanud, sai ta arhitekti õigused seal 1954.

● New Yorki ja Torontot külastasid öekset Ida Fabricius Loudonist ja Alice Viilup Sydneyst.

Vahejuhtum BERLIINIS

Idasaksa piirivalvurid tulistasid mööduvad neljapäeval automaatrelvadest üht põgenikku, kes tahtis põgeneda Lääne-Berliini.

Politsei andametel sattus vähemalt 40 kuuli Berliini lääneossa. On kindlaks tehtud, et üks kuulidest purustas viienda korruse akna ühes üürimajas, tungis kööki ja löhkus kööginõusid. Üks kuulidest kahjustas üht garazzhiust ja ülejäänud vigastasid tänavale parkeeritud autosid. Inimvigastusi Lääne-Berliini osas ei esinenud. Lääne-Berliini politsei konstateerib, et vahejuhtum on kõige tõsisem, mis on esinenud mitme kuu jooksul Berliinis ning esimene pärast 3. juunit, mil neljavõimulepingule alla kirjutati. Põgenik tabati idasaksa piirivalvurite poolt kõigest 30 m kaugusel Lääne-Berliini piirist.

EESTI PÄEVALEHT
Eestiska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 147:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 55:-
Kuu ..... kr. 15:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1972

Vasakekstremistid arutavad riigipöörde võimalusi Saksas

Praegu töötavad Lääne-Saksa ekstremistid kahes suunas: üheltpoolt katsutakse agitatsiooni abil öökonestada avalikku arvamist ja seda lõhestada, et tekkis "progressiivne" ja "konservatiivne" vool, teiseltpoolt terroraktsioonidega välja kutsuda elanike seas paanikat, vähemalt hirmu tuleviku eest. Olgu tähendatud, et saksa võimud ei pea siseolukorda kuidagi ohtlikuks, kuid arvavad siiski, et rahvast tuleb informeeridal revolutsionääride kavatsustest ja taktikast. Sellest kõigest kirjutas suurimaid saksa ajalehti "Die Welt" rea artikleid ühenduses Baader/Meinhofi jõugu tegevusega, mis nüüd pärast rea juhtivate jõudude vahistamist on tugevasti paralüseeritud.

Neis kirjutistes tähendatakse, et uue vasakpoolse liikumise grupid arvavad valdavas enamuses, et aeg ei ole veel küps revolutsiooniks. Nii näiteks seletab Berliini tehnikaülikooli punane rakuke "Rotzing" ühes üleskutses:

"Punaarmee ülesehitamine tähendab võimuorgani loomist tihedas ühenduses massorganisatsioonide ülesehitamisega ja koramunistliku parteiga sidumist".

See organ peab siis, kui minnakse üle mässuga võidetud positsioone kaitsma ning revolutsioonilistele massidele võimaldama organiseerida proletariaadi diktatuuri. Teised ringid seevastu — nende sea ka ülalmainitud Baader/Meinhofi ring ja samuti purustatud Heidelbergi "Sotsialistlik Patsientide Kollektiv" — soovivad kiiret kodusõda, "rahvasõda", nagu nad oma lendlehtedes tähendasid, mis puhkeks Hamburgis Münchenis, Frankfurtis, kus ettevalmistused selleks on käimas.

Võibolla ohtlikumad, kui üldse ohust rääkida, on moskvatruud kommunistid, kes, ära kasutades sisemisi lahkhelisid poliitiliste parteide vahel, astuvad võitlusse võimu ülevõtmiseks, teades, et nende seljataga seisavad idabloki riikide parteid ning valitsused. Nad võivad katset teha olukorra loomiseks mis annaks ühjust piiri taga võitlusvalmis seisvatele kommunistlikele jõududele Lääne-Saksasse sissemarssimiseks.

Et see päris tuulest võetud ei ole, näitavad Ida-Saksas 1965. a. Varssavi-pakti maade poolt korraldatud manöövrid, kus 50000 sõdurit demonstreerisid sissetungi taktikat Lääne-Saksasse, kuna seal olid "patrioutilised jõud" üles tõusnud "revanshistliku Bonn i reshiimi vastu".

Nagu manöövri telgi annaksid," kui asi lõsiseks läheb", revolutsionnärid okupantidele põhjuse sissetungimiseks "rahu ja korra jaluleseadmiseks". Pärast manöövrite lõppu tähendas Ida-Saksa 7. soomusdiviisi ülem Hans Ernst, et kodusõja võimalusi tuleks tõsisemalt kui senini, sisse kalkuleerida "rahvusliku rahvaarmee" tegevusse, et võimaliku sõja korral lühikese aja vältel saavutada võitu vaenlase üle. Muide näitab see, kuivõrd vajalik on ameeriklaste jäämine saksa pinnale ja mispärast ka sakslased ise seda väga soovivad (välja arvatud mõistagi kommunistid).

Tegelikult seisavad muidugi mõlemad voolud — "uusvasaklus" ja "Moskva kommunistid" — ühede ja samade raskuste ees. Suurim neist on "revolutsionääride" leidmine ja mobiliseerimine. Iga ideoloogiline fanaatik ei ole veel hea tänavvõitleja ja iga väljaöpetatud "barrikaadimees" ei ole ideoloogiliselt truu. Mida suurem on põrandaaluste organisatsioon, seda suurem on äraandjate oht.

Kirjanik Hochhuth ütles kord, et "Saksa on revolutsiooni läbiviimine võimatu, kuna seal ei leidu intelligentsi, kes selle eest seaks oma elu ohtu. Või oma teenistuskoha. Ka mina ise kuulun nende sekka".

See on muidugi liialdatud, kuid mõttes leidub siiski pisut tõtt. Revolutsioon ei ole populaarne saksa rahvas seas ja pole seda öieti kunagi olnud. Selles osas on palju ühist sakslaste ja rootslaste vahel. Suud pruukida armastavad ja oskavad mõlemad, kuid tegudeni ei minda nii kergesti. Egas Rootsis ei naerda asjatult nende "vahvate" Vietnami "päästjate" üle, kes teisi õpetavad, mis ja kuidas talitada Vietnamis, et sõda lõpule viia kommunistolii upoole kasuks, ise aga nautides seda mugavat elu, mida pakub jõukas Rootsi.

Saksa Liiduvabariigis levinenud raamatus "Wagenbach Rotbuch nr. 29", kirjutavad revolutsionnärid, et olevat ka võimatu legaalsetest organisatsioonidest moodustada relvastatud gruppe, kes astuksid võitlusse. Need organisatsioonid on täidetud "lobisejatega, praalijatega ja kõhklejatlega. Võitlev grupp võib tekkida ianult võitluses eneses. Kõik katsed seda gruppi teistes oludes organiseerida, välja õpetada ja treenida, annavad ainult naeurväärseid tagajärgi, mänikord traagiliste tagajärgedega."

Raske olevat ka küsimus, kuidas ja millal toimetada "võitlejaid" ettenähtud "kriisi aladele". Mida varem on aktsiooni nurjumise oht, rem on aktiooni nurjumise oht. Partisanid peaksid kõige kiiremas korras saavutama olsustavat edu, ei tohi aga seejuures lõpcestuda väiksetesse gruppidesse ega astuma avalikku võitlusse.

Tuleb silmas pidada, arvavad revolutsioonilise taktika isad saksa olude kohta, et Lääne-Saksa geograafiline asend, poliitiline olukord, kultuuritraditsioonid, sotsiaallsed sõltuvused, rahva iseloom ja majandulsik struktuur on sootuks teised, kui kõikides teistes senistes partisanisõja kohtades. "Võitlejad" seisaksid hästiorganiseeritud ja väljaõpetatud politseijõudude ees ning võimalusi mässu läbiviimiseks oleks seetõttu parimal juhtudel ainult suurlinnades. Seal on võimalusi väiksete jõududega siduda vaenlase tugevaid üksusi ja seal leidub hulk rünnakuobjekte.

Et revolutsioonil Saksa Liiduvabariigis üldse oleks võidu väljavaateid, selleks tuleb, revolutsionääride arvates luua teatud eeldusi. Siia näiteks kuulub katse ässitada üksiteise vastu kohtuvõimusid ja politseid. Enne tegelikku otsustavat võitlust tuleb vaenlast nõrgestada väikeste aktsioonidega. Siin ja seal tuleb ette võtta hävitamiskatseid, tekitada tulekahjusid, heita pomme jne., ühesõnaga teha, mis võimalik, et hirmutada kodanikke, kes enam aru ei saa, kui suur on vastase jõud, mis ta õieti taotleb ja miks valitsusvõim ei astu vahele või ei suuda enam täita temal usaldatud ülesandeid. Esijoones tuleb, kui üle minnakse üksikisikute terroriseerimisele, välja astuda majaomanike, juhtivate riigi- ja omavalitsusametnike, kooliõpetajate, kohtunike, ohvitseride, prokuröride jne. vastu. Tuleb "karistada ühte, et õpetada sadasid"!

OSKAR ANGELUS

Iisraeli minister nendib vallutatud alade asustamist

Iisraeli valitsus on vaikselt ja diskreetselt laiendanud oma huvisfääri piirkondades, mis seoses kuuepäeva-sõjaga 1967 vallutati Araabia riikidelt, eeskätt Egiptuselt ja Jordaanialt. Seda tunnistavad ka Iisraeli valitsusliikmed, kusjuures võiks nimetada minister Israel Galili sõnavõttu parlamendis. Galilit peetakse üheks lähedasemaks kaastöölisecks Golda Meirile.

Minister märkis seoses vene ekspertide lahkumisega Egiptusest, et mis puutub praegu Iisraeli valduses olevatesse aladesse, siis ei lase Iisrael kunagi sinna tekkida mingisugust tühiruumi. Ta lisas juurde, et kõik piirkonnad asuvad praegu kontaktiulatuses juutide asustustega.

Kuna Iisraeli naabrid pidevalt on süüdistanud Iisraeli ekspansionismis ja kolonialismis, nentis Galili, et juutide asustusega uutes piirkondades on arvesse võetud kohaliku araabia elanikkonna vajadusi ja soove.

Galili toonitas ühtlasi, et teistel Iisraeli "rahvuslikel huvidel" on tihti suurem prioriteet kui suurendatud juutide asustusel. Minister sõnas, et pärast sõda 1967 on ehitatud kokku 44 asulat iisraeli uusasukatele vallutatud piirkondades. Neist 15 asuvad Golanis, mis vallutati Süürialt ja 14 Gaza piirkonnas Siinai poolsaarel.

Iisraeli pisut ebamäärane poliitika uusasustatud piirkondades on põhjustanud kriitikat ka Iisraelis samuti välisriikides. Eeskätt araablased ja ka paljud välismaised kommentaatorid märgivad, et Iisraelil pole mingit õigust end etableerida vallutatud piirkondades. Kardetakse, et liigne uusasustus lõpuks takistaks tulevast tagasitõmbumist.

Samuti on öeldud, et Iisrael meelega kontsentreerib juutide paigutamist teatud piirkondadesse just eesmärgil vähendada araabia elanikkonna mõjuvõimu ning asetada neid aja jooksul vähemusse. See olevat eriti kehtiv Jerusalemmas ja üldse endistel Jordaania aladel. Paljud välisvaatlejad arvavad, et Iisrael kunagi ei loovuta maa-alasid läänepool Jordani jõge, seda juba strateegilistel põhjustel. Sel juhul oleks kergem vastu tulla Egiptuse soovidele Siiani poolsaarel, või vähemalt saavutada mingit kompromissi.

Edasi oletatakse, et endistel Jordaaniale kuulunud maa-aladel on Iisraelil esitada juba ajaloolisi nõudmisi, kuna terve rida seal asuvaid linnu ja külasid on olnud juutide asustatud Vana Testamendi ajal.

Iisraeli enda kriitikud toonitavad, et taoline asustamine, mille eventuaalseks sihiks oleks territooriumi laiendamine, kunagi ei vähenda sõjaohtu, pigem vastupidi. Öeldakse, et tänapäeva oludega peab rohkem arvestama kui vanatestamentlike pärimustega. (EPL/JA).

Tubina ooper ka Moskvas

Eesti teatrirahvas ei tunne tänapäeval säärast suvepuhkuse vahe-aega, nagu vabariigi ajal. Kui Tallinna ja teiste linnade teatrites suvel efendusi vähem antakse kui talvehooajal, on teatrirahval suvel seda pingsam tööperiood. Nimelt toimuvad suvel pidevalt ringreisid kodumaa väikesematesse keskustesse ja Venemaa kaugematesse keskustesse.

Juulikuu algul viib Estonia teatrist 3000-pealine tegelaskond enam kui nädalapäevad Moskvas, kus seitsi ooperiteatri ruumides kümmekond ooperit Estonia repertuaarist, nende seas ka Ed. Tubina ooper "Barbara von Tiesenhusen". Viimane tuli Tallinnas kaks-kolm aastat tagasi lavale, püsis mängukavas võrdlemisi lühikest aega ja toodi nüüd uuesti publiku ette Venemaa pealinna ooperiteatri laval.

USA-seersant ja fantastika NSA võimeist

Üks Ameerika 25-aastane seersant, kes kolm ja pool aastat on olnud tegevuses elektronarvutite alal National Security Agencys (NSA), väidab ajakirjas Ramparts, et USA tunneb kõiki N. Liidu koodisüsteeme. Samuti olevat USA võimeline jälgima kõiki vene lennukeid ja allveelaevu globaalses ulatuses, pealt kuulata telefonikõnesid üle Atlandi, olla teadlikud kõikidest kommunistlike riikide väelüikumistest jne. Seersandi andmete kohaselt jääb mulje, et NSA elektronarvutite kapatsiteet on ammendamatu ja kõikvõimas.

Ameerika luurelendude kohta kirjutab varjunime all esineb eks-seersant, et just N. Liidu koodisüsteeme olevat paljastanud erakordselt täiuslikud elektroonilised aparaadid. Need omakorda paiknevat luurelennukites, mis alaliselt viibivad õhus N. Liidu õhuruumis ja ka Hiina kohal.

— Mis puutub N. Liitu, siis oleme täpselt teadlikud igast nende lennukite positsioonist, samuti ka allveelaevade omast. Tõsiasjaks jääb, et meil on õnnestunud leida lahendused kõikidele N. Liidu koodidele ja me tunneme täpselt nende raadioliikluse süsteeme.

Saadud andmeid töötlevad nii ööd kui päevad NSA elektronarvutid ja kuna võimalduvat pealt kuulata ka raadioliiklust, siis seletab seersant, et NSA täpselt olevat teadlik ka kommunistlike riikide juhtide tegevusest.

Ameerika allohvitser kinnitab, et NSA võimetel polevat otsa ega äärt. NSA väljastab B-52 tüübist pommitusiennukeid Vietnami kohale, kusjuures muidugi valvatavat ka N.Liidu kosmoseprogramme. NSA raalid olevat aidanud kinni võtta isegi Che Guevarat Boliivia dzhunglitest ning peale selle olevat NSA eksperdid pealt kuulanud vene valitsusjuhi traagilist kõnelust ühe surmamõistetud vene kosmonaudiga, kelle kabiini langevari ei funktsioneerinud. Kossögin jätnud kosmonaudiga jumalaga, misjärele kapsel hävinenud.

Seersanti andmeid on kontrollinud mitmed USA suurlehed, eesotsas New York Timesiga, kes olnud kontaktis ekspertidega Valges Majas, Pentagonis ja mujal. Loomulikult nenditakse, et Ameerika luure kapatsiteet on suur ja tehniline aparatuur ultramoodne, kuid mingi "kõikvõimsusega" pole siiski tegemist. Suurem osa allohvitseri väited kuuluvad enamvähem fantastika valdkonda. Näiteks Che Guevara jne.

Muidugi rõhutatakse, et USA pärast 60-ndatel aastatel toimunud U-2 lende pole teostanud ühtki ülelendu N .Liidu ja Hiina kohal. Pildistamine toimub tänapäeval tehiskaaslaastest. Küll aga nenditakse, et USA luurelennukid lendavad piki kommunistlike riikide piire.

Ameerika nimekas ekspert krüptoanalüüsi alal, David Khan, **ütleb** seersandi andmete kohta veel, et **N.** Liidu koodisüsteemid on **niivõrd** head, et neid pole pärast 30-ndaid aastaid keegi suutnud lahendada.

— Pole olemas ühtki põhjust, **miks** vene eksperdid äkki neid välja vahetasid kergemate vastu, ütleb **Khan.**

Ameerika julgeolekuvõimud konstateerivad lakooniliselt, et andmed tehniliselt esmaklassilise varustuse kohta on õiged. Muidu aga võib öelda, et tegemist on katsega teha sensatsiooni. "Mida teab mõni 25-aastane seersant asjadest, mida tavaliselt aetakse Vaige Maja nivool? Ja pealegi veel organisatsioonis, kus juba majoreid ja kolonele on niiöelda jalaga segada".

Vöib juurde lisada, et National Security Agency on organisatsioon umbes saja tuhande teenistujaga, kusjuures aasta-eelarve tavaliselt on umbes miljard dollarit. Peakorter asub Baltimore lähedal asuvas Fort Meades ja NSA peamiseks ülesandeks on informatsiooni kogumine. Ajaleht New York Times nendib, et NSA peaaegu kunagi ei tegele andmete analüüsimisega või nende hindamisega. Seda teevad teised, näiteks CIA. (EPL/JA).

Uus raudtee liin Eestis

Tallinna ajalehtede teatel söitis esimene rong 7. juulil mööda uut raudteed Tallinnast Türile. Lelle jaamast Türini rajatud raudtee on Tallinna ja Pärnu vahel rajatud uue raudtee uus haruraudtee ja see valmis kolm kuud enne ettenähtud tähtaega.

Muidugi NSV Liidu moodustamise 50. aastapäeva "auks", nagu see praegu moes kogu Nõukogude Liidus valmivate ehituse jne. puhul. Uue raudtee rajamist Lelle ja Türi vahel on põhjustanud Paide rajoonis kasvav majanduslik tegevus nende keskuste piirkonnas, sest senini kitsarööpmeline raudtee pole suutnud elunõudeid rahuldada.

Seoses uue laiarööpmelise raudtee avamisega toimus Türi rahvarohke miiting, kus parteifuntsionärid kiitsid parteid ja töölisi. Nagu ajalehtedest nähtub, on okupeeritud Eesti raudteevalitsuse juhtideks venelased A. Kotov ja B. Belinson ning V. Tshernösov.

● **Prestonis, Inglismaal laulatati õp. Aviksaare poolt Kaljo Rebas ja Inger Element, kes asuvad elama Leicesteri.**

N. Metslov maailmakongressil

Nikolaus Metslov, Eesti Meremeeste Unioni peasekretär.

Eesti Meremeeste Unioni peasekretär N. Metslov võttis unioni esindajana osa Vabade Kutseühingute Ülemaailmlise ICFTU jaubelikongressist Londonis.

See rahvusvaheline liit, mida nimetatakse ka vabade kutseühingute internatsionaaliks, on kõige suurem kutseühingute koondis vabas maailmas ja sellesse kuuluvad kutseühingute keskused enamikust demokraatlikkudest maadest. Liidu täisõiguslikuks liikmeks on ka Eesti Meremeeste Union, olles ainsaks esindajaks Eestist.

Kongressi puhul korraldas Briti valitsus kongressi saadikutele ja kutsutud külalistele valitsuse banketisaalis vastuvõtu, millest võttis osa ka N. Metslov koos abikaasaga.

Suvine kunstikiri: Karin Luts Pariisi suurtest näitustest ja tehnoloogiast

Tänavune aasta 1972 on jälle suurte kunstinäituste aasta. Veneetsias avati hiljuti 36 rahvusvaheline kunsti Biennale. mis kestab sügiseni. Kasselis käib praegu happeningute näitus "Documenta 5". Münchenis on avatud kogu suve saksa kunsti ülevaatenäitus "Haus der Kunstis" ja palju teisi näitusi olümpiaadi pidustustega ühenduses.

Ka Stockholmis Liljevalchis Kunsthallis on sel suvel avatud "Stockholmi kunstimuuseumi" näitus. Pariisis nägime kevadel kuut suurt moodsakunsti näitust ja lugematu hulk erinäitusi muuseumites ja galeriides: Salon de Mai, Les realites nouvelles, Douze ans d'art contemporain en France, Formes Humaines, traditsiooniline Salon des Artistes Francais ja ajakohaseks muutunud Georges de La Tour näitus oli suuremaid. Neist kõige ambitsioosilikum, teiste maadega võrreldav, on ülevaatlik "12 aastat kaasaegset kusti Prantsusmaal".

Tänavune jahe ja vihmane kevad Pariisis lubab kunstinäituste vaatlemist laiemas ulatuses. Kevade puhkemine, mis vanale linnale alati annab värsket võlu, jääb seekord peaaegu nägemata. Barokkehituste müüride taga aedades rohetab ja õitseb midagi, kuid aeglaselt ja nägematult päikeseta päevade varjus. Sellevastu avatakse siin iga päev, iga nädal mõni uus suur kunstinäitus, mis tõmbab tähelepanu.

Pariisi 300 kunstigaleriid juhivad energiliselt kunstitegevust, reklaamides ja kuulutades tuntud ja tundmatute kunstnike nimesid kõige erinevamaist rahvustest. Näituste hooaeg on alganud, kõik keerleb ja kihiseb ümber kunsti. Kuid mina ei tulnud Pariisi mitte ainult kunstiturismi tegema, vaid kokku saama kolleegidega ja enne muud tutvuma Hayteri graafika meetodiga. — Tänavune Maisalong, millest osa võtab 387 kunstnikku, igaüks ühe tööga, leiab aset Moodsakunsti muuseumi kõrval asuvas saalis.

Skulptuurid ja konstruktsioonid on asetatud välja kahe ehituse vahelisele lalale terrassile, mida iga mõõdamineja võib vaadelda. Materjalide mitmekesidus on silmatorkav. Näeme kõigepealt plastist vorme, metallist. plekist. puust, kipsist ja isegi marmorkujusid. Maalide ja graafika osakond on avatud keldrikorruse ruumides.

Näituse aukülaline Pablo Picasso esineb kolme suure maaliga. üks neist "Mees ja naine" illustreerib näituse kataloogi kaant. Kataloogi lähemalt silmitsedes selgub, et suur osa esinejaist on mitteprantslased, vaid välismaiee päritoluga. Tuntuimaist nimedest näeme: Picasso (hispaanlane) Tapies (hispaanlane), Lam (Kuuba, Hundertwasse (austerlane), Calder (USA), Etienne — Martin (prantslane), M.W. Svanberg (rootslane), Music (itaallane) Luiz Biza (brasiilane).

Siin on töid neilt, kes tulnud ja jäänudki siia. "Ecole de Paris" elab edasi. Seda püütakse säilitada, et kindlustada Pariisile igaveseks internatsionaalse kunstilinna kuulsus ja tähtsus. Pariisi näitustel ei tehta vahet natsioonide, rasside ega frontide vahel. Presidendi paar Pompidou kunstipoliitika on sellest küljest suurejooneliselt demokraatlik.

Meil Rootsis, võrreldes sellega ollakse teistest rahvustest kunstnike vastu otse surmavalt neutraalsed. Stockholmis ei korraldata kunagi suuri internatsionaalseid kunstinäitusi. Moes olev sotsiaalradikaalne suund keerleb pimesi ainult iseenese ümber.

Pariisi näitused on väljapanekute poolest mitmekülgsed, vitaalsed, tugevate värvidega ja huvitavad tehniliste eksperimentide poolest. Hetkeks valdab tunne, et olengi siin leidnud selle mitmekülgse kunstilise vabaduse, atmosfääri, mida oleme asjatult otsinud mitme maa kunstinäitusil. Konkureerivate talentide mitmekesidus teeb need näitused huvitavaks.

Meie ei näe siin suurtel näitustel praegu enam meetritepikkuselt seeriatepilte korduvate figuuridega. Ka mitte enam, veel eile moes olnud sex-pilte ja popnaljasid vulgaarses versioonis. Pariisi kunstinäituste raamides puudub täiesti ka vormitu pseudonaivism, see mida rootsi rahvas armastab ja mida meie igal kunstinäitusel Stockholmis, 30 või enam aastaid näeme.

Selline hobby-kunst Pariisi kunstinäitusil ei eksisteeri. Selle asemel näeme siin "lettrismi", igasugust tähekunsti mida nimetatakse ka "konisept kunstiks" ("conceptual art"). Värvilistest tähtedest ja sõnadest "ristisõnade mõistatusi", seletuskirjadega maale, kunstnike kirje vaatlejaile.

Eriti suur on maalide osakond "Realictés Nouvelles" salongi näitusel Floral pargis. Seal suures paviljonis esineb tänavu 515 kunstnikku. Graafika osakond on moodsam ja tugevam kui Maisalongis. Näituse väljapanekud on ka siin liigitatud ja grupeeritud, paigutatud ja riputatud nii, et iga maali ja skulptuuri iseloom ja materjal nähtavale tuleks.

Mida sisaldab maalide osakond? Maalikunsti mõiste on laiali hargnenud. Raske on loetleda neid definitsioone ja formuleeringuid, mida kunstiskribendid on maalikunsti aadressil kirjutanud. Sageli on need nagu etiketid, mille sisu jääb ebamääraseks neile, kes pole saanud kaasa elada moodsakunsti avarate võimaluste lõputut muutumist.

Selle näituse seintel näeme muuhulgas veel rohkesti abstraktseid maale, literatuurita "puhast kunsti" (Leon Zack). Teiselt poolt esineb äärmiselt dekoratiivseid, peaaegu kretongivabrikute mustritega võrreldavaid lõuendeid. Näeme agressiivseid värvi — ekspressioniste nagu Appeli ja Lindströmi maalid. Mitu lõuendit on kaetud ühe või kahe värviga nii nagu teevad seda osavad maalrid või trükimasinad. Need tuletavadki meelde värvide proovi kaarte.

Paljud on nüüd mõjustatud ungarlase, Pariisis elava, Victor Vasarelyi geomeetriliste vormide ja vormikeste külmast mängust. Vasarely ise sel näitusel ei esine. Tema kaks hiigelsuurt seinamaali dekoreerivad uue Montparnasse raudteejaama halle seinu. Öieti on see sama korduvate vormidega muster käsitletud kahe eri värviga.

Siin ei puudu ka pimedad kübermeetikakabinetid, kus mehhaniliselt liiklev värviline valgus ja selle efektid on sageli kombineeritud häälte, häälikute ja helidega.

Tehniliste mehaaniliste reebuste rida näib olevat lõputu. Paljus võib lihtsalt lahtiste silmadega mööda minna, nii nagu möödutakse Pariisi tänavail kärarikkaist rahvahulkadest või üliõpilaste revoltidest. Paljud imiteerivad ainult aja moodi, olles hullunud industrialiseerimise invasioonist.

5-6 maali köidavad eriti mu tähelepanu. Ma peatun nende ees kauemini. Nad assotsieerivad mulle mingit imaginaarset "tõelikkust". Neis peitub mingi psüühiline draama või on suletud siseelu leidnud originaalse väljendustee või on see poeetiline loomisjõud, mis on võtnud värvi või jätnud märgid lõuendile.

"Douze ans d'art contemporain en France" ehk "Kakssteist aastat kaasaegset kunsti Prantsusmaal", näitus Grand Palais, selle keskmises ümberehitatud uues osas, avati 12 mail skandaaliga.

Avamispäeval refuseeris politsei näituselt mõned poliitiliselt kriitilised lõuendid ja näitus suleti. 25.mail avati see osinduslikülevaatenäitus aga uuesti publikule. Ajakirjanduses seletati seda vahejuhtumit umbes nii, et skandaal olevat ettekavatsetud ja sihilikult organiseeritud olnud.

Teised arvasid, et refuseeritud lõuendeil pole kunstiga midagi ühist olnud. Näitusele olid aga jäetud "uued realiteedid" s.t. räpaste toidujäänustega lauad, hulgaliselt avatud, vängelt lõhnavate juustukarpidega, tänapäeva "konsumtsiooni-kunsti" näiteina. Need kes näitusele olid tulnud kunstinälga kustutama, jäid nende laudade ees endiselt näljaseiks.

Esimestes näituse saalides näeme vorme plastist — Césari tardunud plastikakuhelaid ja valanguid, mida ta 'leiutas" plastimaterjali algaastail, kui kunstnikud hakkasid vedelat plasti kasutama skulptuurimaterjalina.

Kalinowski on tarvitusele võtnud vana nahamaterjali nagu säärsaapad, baletituhvlid, nahkjakke jne. Sellest vanast materjalist on ta kombineerinud aplikatsioonpilte ja plastilisi vorme. Need on osavalt kokku liidetud, pruuniks lakitud ja abstraktseks dematerialiseeritud, kui tuua üks näide materiaalse metamarfoosi de hulgast.

Sellel näitusel esitab figuratiivset tahvelmaali ainult üks — Dado. Tema hiigelsuured lõuendid on maalitehniliselt perfektselt maalitud. Struktuuride varieeruvus ja mitmekesidus on nii virtuoosilik, et pane käed kokku ja imesta. Maalide teemad on fantastiliselt uudsed: inimfiguurid, nagu beebid merelival mõjuvad oma pisut deformeeritud vormidega psühopataloogiliste fenomeenidena.

Kahvaturoosa ja transparentne taevasinine koloriit katab maali nagu filmiloor, juhib meie fantaasia märkamatult reaallilmast põnevamasse irreaalsemasse atmosfääri.

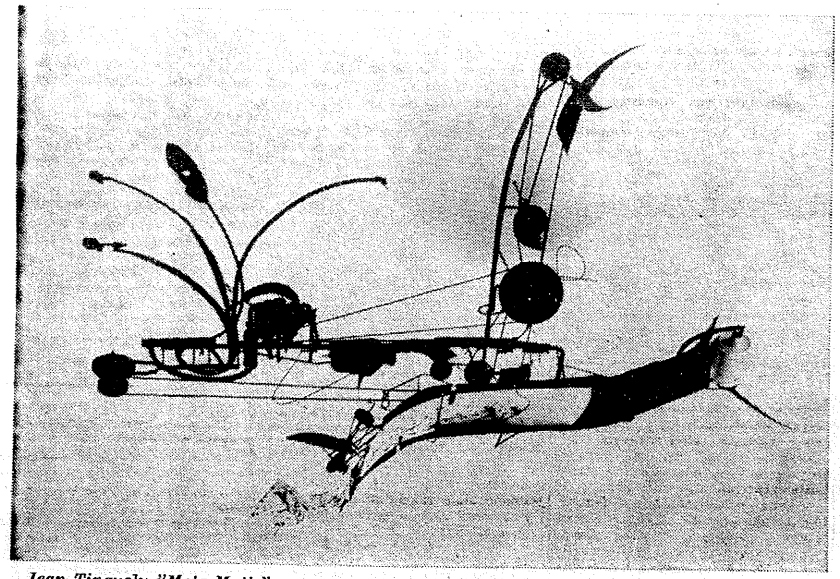
Tõeline "leiutaja" geniaalne leiutaja meie ajal elavate kunstnike hulgas on minu arvates venezuellane Rafael Soto. Tema graafiliselt joonestatud maalid jahedais värvides (sinine, must, valge) on peened vibreerivad mobiil-konstruktsioonid, mis õrnema puudutuse juures hakkavad muusika-instrumentidena helisema.

Keskel saali on asetatud üks tema metall-lattidest koostatud massiivne kardin. Kui katsume sellest metallkardinast läbi kõndida, käega teed rajades, hakkab see nagu imevaip muinasjutus kirikukella helidena helisema.

Näituselt ei puudu ka stockholmlastele tuntud skulptorite paar Jean Tinguely ja Niki de Sant-Phalle. Tinguely konstrueeritud mustad tarbetud masinad ehk masinate paroodiad töötavad müra ja kolinaga näituse ruumis. Niki de Sant-Pahlle valgete nukkude ja mannekeenide püramiidid käsitlevad "maternité" probleemi nagu ta ise kataloogis seletab.

Viies näitus "Formes Humaines" Rodini muuseumi aias on figuratiivse skulptuuri biennale. Teiste hulgas esineb siin tänavu ka meie Maire Männik oma suure kujuga "Homme à la Bicyclette". See näitus on pühendatud figuratiivsele skulptuurile: inimkuju kui kreatiivse jõu allikas. Formes Humaines näituse kataloogi eessõnas kirjutab René Jullian inimvormi lõputust kestvusest ja meie aja tehnilisest tsivilisatsioonist, kus kunstiliste taotluste keskpunkti on asetatud masin ja selle vormid.

KARIN LUTS
maalija ja graafik

Jean Tinguely "Meta-Matic"

Skautliku nooruse maailmakonverents

TORONTO (EPL) — Eesti Päevade ajal toimus Torontos ka Eesti Skautlike Noortejuhtide esimene konverents, kus neljal töökoosolekul arutati eesti noorteliikumise probleeme.

Konverentsi juhatajaks oli Jaan Lepp ja see algas Eesti Gaidliidu juhataja Hilja Kuutma tervitussõnavõttuga, millele järgnes Eesti Skautliidu peaskaudi Gunnar Miti tervitus.

Esimesel töökoosolekul tutvustati uudsusi üksikutes malevates. Rootsi poolt kõneles rahvuslike katsekavade rakendamisest Sven Hanson, kuna Ivar Nippak tutvustas vendurskautlust Kanadas

Hilja Kuutma tõi esile Kanada eesti gaidluse koostööprobleeme Kanada gaidorganisatsiooniga ja Ella Kärner tutvustas sisulisi muudatusi laagrite tegevuskavades. Mati Kõiva refereeris suurlaagritest ja Helle-Mall Risti Austraaliast luges ette H. Särevi referaadi eesti skautluse päevaküsimustest.

Teise töökoosoleku teemaks oli ühismaleva või kaksikmaleva küsimus. Gdr. Astrid Mölder ning skm. Rein Asu (Rootsi) võitsid sõna ühismaleva poolt, kuna Rootsis on ühismalev rakendatud juba aastaid. Skm. Ants Luik (Saksamaa) toetas samuti ühismaleva ideed, kuna skm. Bruno Metsar (Austraalia) leidis, et neil see organisatoorne vorm ei sobi. USA esindajad ngdr Laine Yllö ja nskm. Heino Taremäe kaitsesid innukalt USA-s väga tagajärjekalt rakendatud koostöömalevate ideed. Ka nende sõnavõttude järel esitati panelistidele hulganisti täiendavaid küsimusi.

Pärast lõunasööki esines referaadiga "Meie ja nemad" ERKÜ juhatusliige Vaike Lugus, käsitledes noorte kasvatusega seoses olevaid probleeme. Äärmiselt huvitav referaat kõitis täiesti kuulajaid, juhtides tähelepanu reale noorte kasvatuse küsimustele.

Kolmas töökoosolek toimus viies erigrupis, vastavalt skautlikele vanusejärkudele, kus eraldi arutati hundutöö, skautide, gaidide, hellakeste ja vanemgaidi-vanemskautide tööga seoses olevaid küsimusi.

Eriti huvitavaks kujunes viimane töökoosolek, kus sõna oli nooremate, võiks öelda paguluses sündinud noortejuhtidel. Nemad vaatlesid noortetöö küsimusi just noorema generatsiooni noortejuhtide seisukohalt.

Rootsi malevat selles panelis esindasid K. Klement ja A. Merelaid, Austraalia malevat Tiia Raudma, Kanada malevat Anne Vilde ning USA-d Anne Pleer.

Konverents, millest võttis osa 120 noortejuhti, andis senini ainulaadse võimaluse mitme erimaade noortejuhtidel omavaheliseks sõnavõttudeks ning noorsootöö probleemide arutamiseks.

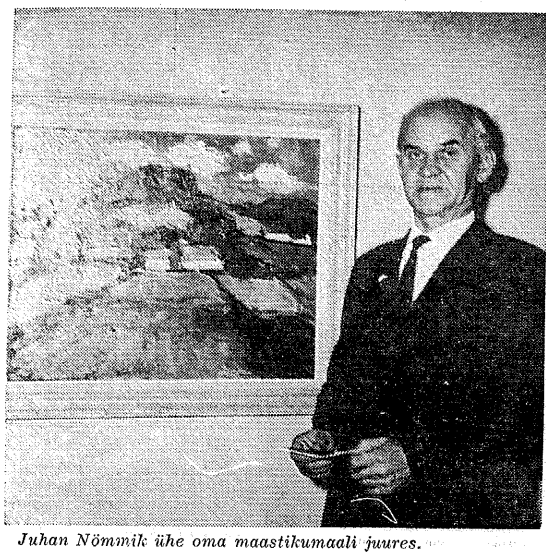
Võib kindlalt väita, et konverents täitis temale pandud eesmärke uute ideede vahendamisel, uute mõtete esiletoomisel ning samuti ka suurema koostöö saavutamisel.

Baltikumist KANADA parlamendis

OTTAWA (VE) — Liberaalide parteisse kuuluv parlamendiliige Deacon Torontost tõstis Ottawas Kanada parlamendis üles küsimuse, kuidas suhtub Kanada valitsus Balti riikide olukorda ja Leedus toimunud rahutustesse, mille raamides mitu noort on oma elud protestiks venelaste surve vastu avalikult enesetapmisega lõpetanud.

Välisminister Sharp vastas, et Kanada on tunnistanud Balti riikide annekteerimist de facto, kuid mitte de jure ning ei kavatse ka tulevikus de jure tunnustust anda.

● Rootsist hiljuti USA-sse asunud Mari ja Peeter Teedla sõitsid pärast Eesti Päevi Torontos Mehhikosse, kust nad edasi lähevad Guatemalasse. Kaasa sõitis Liis Teedla Stockholmist. Mexico Citys käis ka nende ema pr. Heljo Teedla Stockholmist.

Juhan Nõmmik ühe oma maastikumaali juures.

Üksikasju Leedu tänavarahutusist

BONN (EPL) — Läänesaksa ajakiri "Der Spegel" avaldab pealtnägijate jutustuste alusel uusi üksikasju Kaunase tänavarahutustest. Seni oli teada, et Kaunase tänavail demonstreerisid mitu tuhat noort, kes kõnekoorina nõudsid "vabadust Leedule", paiskasid kive ja kaikaid oma rõhujate vastu ning katsusid parteile kuuluvaid maju põlema süüdata. Moskvas viibivad lääne korrespondendid kuulsid sellest ülestõousust ühe provintsilehe kaudu ja ka otse Leedust telefoni teel. Kõige selle tõttu pidi ka Nõukogude Liid'u pressiameti juhataja Udaltsov kinnitama, et Leedus esines tõesti "lõnguste" (huligaanide) poolt organiseeritud demonstratsioone.

Need, kes viibisid rahutuste ajal Kaunases, kinnitavad, et tänavalahingud kestsid kaks päeva. Talanta oli tööline, kes õppis õhtuülikoolis. 14. mail kallas ta endale kümmekond liitrit bensiini üle ja süütas enda siis põlema. See toimus Kaunase Muusikateatri vastas asuvas pargis. Talanta suri 12 tundi pärast enda põlema süütamist ühes Kaunase haigemajas.

On teada, et Talanta oli fanaatiline katoliiklane. Ta matus pidi toimuma 14. mail kell 16. Kohalike võimude sunnil aga toimus see kell 14, et nii vältida demonstratsioonide vallandumist. Kui linnas sellest teada saadi, kogunesid noored selle maja ette, kus elasid Talanta vanemad. See maja asub Kaunase Wiliampole töölislinnaosas.

Kogunevad noored olid oma enamikus 16—24 aastat vanad noortöölised ja üliõpilased, kellede hulka kuulus ka Kaunase polütehnilises instituudis õppiv Roman Talanta vend. Roman Talanta isa on insener.

Maja eest, kus Talanta elas, siirdus demonstratsioon-rongkäik keskslinna parteikomitee maja ette, kus kõnekoorina esitati vabaduse nõuded. Läbi akende nähti büroodes liikuvaid ametnikke, kellede näod olid täis hirmu. Partekomitee maja eest siirduti Lenini prospektile siseministeeriumi maja ette. Seal asub ka KGB peakorter. Selle maja ees ootas demonstrante juba mitmestsajast miilitsamehest ja KGB sõdurist koosnev ahelik. Need mehed, akitseks ees kilbid, kasutasid protest-rongkäigu laialiajamiseks kumminuie.

Pärast laialiajamist koguneisd demonstrandid uuesti sinna parki, kus Talanta teostas endamõrva. Ühele maas olevale puutüvele, millel Talanta seisis endasüütamise ajal, asetasid noored rohkesti lilli. Need kõrvaldas sealt pärast demonstrantide lahkumist miilits.

Linnas süütasid demonstrandid siis mitu maja ja ühe miilitsamehe mootorratta. Üks molotov-kokteeli pudel lendas läbi akna parteimaja teisele korrale, kuid see saadi seal kustutada. Kilduleks löödi ühe poliitilist kirjandust levitava raamatukaupluse vaateaken, millel ilutses loosung: "Kaua elagu NSV Liidu KP!"

Kaks miilitsameest said surma, 800 noort vahistati. Neist vabastati paljaks pügatud peadega 600 noort, kuna 200 juhtivamalt tegevat noort transporditi Vilnuse vangimajja.

Veel praegu patrullivat Kaunase tänavail sinist baretti kandvad langegevarjurid, kes rakendati rahutuste teisel päeval koos KGB üksustega, kes toodi Kaunasesse Vilniusest. Langegevarjurid pärinevad Dagestanist, ja nad käitusid erakordselt brutaalselt. Selle tõttu rahvas kõnelevat nüüd Moskva "metsikust diviisist" ("Dikaja diwisija").

1. juunil käsutati Leedus kõik parteifunktsionäärid koosolekule, kus Kaunase rahutused tembeldati järsku antisemitistlikuks demonstratsiooniks. Ka seletati, et demonstrandid olevat esitanud nõudeid vabaks armastuseks. Kohalik parteihäälekandja "Kauno Tiesa" kirjutas, et Talanta oli uimastusmürke tarvitav vaimuhaige.

Kaks päeva pärast seda parteikonverentsi järgnes Talanta eeskujule üks teine leedu noor Warenas (4000 elanikuga Leedu väikelinnas), mis asub Kagu-Leedus. See noormees ronis ühe hoone katusele, süütas enda seal põlema ja hüppas siis alla tänavale. Ta suri haiglas.

Kaunase rahutuste ajal, 18. mail, otsustas Nõukogude Liidu ülemnõukogu presiidium karistada kõiki massirahutustest osavõtjaid senisest rangemalt (vabaduse kaotusega kuni 15 aastaks).

HUUMOR

"Kas sa armastad mind?" küsib temake kallistades.

"Muidugi," vastab tema õrnalt.

"Aga kas sa abiellud minuga?"

"Mis komme see sul on alati teemat vahetada?"

*

Autojuhilt küsitakse:

"Miks te kogu aeg haigla ümber keerutate?"

"Saage aru, ma olen täna esimest päeva rooli taga!"

Loodusearmastaja ja maalija Juubelikõnelus Juhan Nõmmikuga

8. augustil pühitseb kunstnik Juhan Nõmmik oma 70-ndat sünnipäeva. Selle tähistamiseks korraldab E. Kultuuri Koondis septembri lõpul E. Majas näituse kunstniku töödest. Tunneme kunstik Nõmmikut kodumaalt eeskätt ta Saaremaa maastike kaudu, peale selle aga ka hinnatud pedagoogina Pallasest aastailt 1936 —1944. Rootsis on ta jätkanud oma loomingulist tööd, olles aga ka terve rida aastaid tegevuses kirikute ja losside rekonstruktiivjoonistajana Sveriges Kyrkor'i juures, millist tegevust hinnati ta sealt lahkudes a. 1968 Kungliku Teaduste Akadeemia poolt gratifikatsiooniga väärtusliku tööpanuse eest.

Külastan kunstnik Nõmmikut soojal suvepealelõunal juubeli eelpäeval. Kunstniku kodu asub keset lopsakat rohelust kõrgel kaljutipul, kust eemalt virvendab Mälari sinine vesi, teisel pool aga joonistub silmapiirile linna mitmepalgeline panoraam. Peaks olema inspireeriv ümbrus maastikumaalijale, kuigi ehk ilusaimgi maastik pole ammendamatu ja kunstniku iluaidis meel otsib uusi muljeid reisude vahendusel. Neid ongi Juhan Nõmmik teinud hulgaliselt nii Euroopa maadesse (L.) Prantsusmaa, Hispaania, Portugal, Holland, Belgia, Saksa, Vene) kui ka USA-sse ja Kanadasse. Loomingulselt eriliselt inspireerivaks peab kunstnik Tuneesiat. Juubelireisu sihiks hilissuvel on valguse- (ja varju-!) helde Hispaania.

Juhan Nõmmik on haigusest hästi paranenud, tegeleb pidevalt maalimisega ja me algame juubelikõnelust. Esitan oma küsimused ja püüan kirja panna kunstniku suulised vastused.

Olete meie armastatumaid ja hinnatumaid loodusemaalijaid, kes ka Rootsis oleku ajal on truuks jäänud oma zhanrile. Oleneb see loodusearmastusest, milline ikka on muutmatult "truu" vastandina inimeste heitlikule meelele ja meelsusele? Teisi inspiratsiooni-allikaid?

— Olen sündinud Peterburis, kus isa töötas terasevabrikus. Troostitu ümbrus tööliselamutega, ei olnud ma näinud metsa ega merd. Looduse "imedest" olin näinud ainult võimsat Laadoga jääminekut. Sellisel tagapõhjal oli poisikesena suveveetmine vanavanemate juures Hiiumaal sügavaks elamuseks. Puisniit kurekatlate ja karikakardega. Meri ja liivarand, kõrged männid. Sealt sai alguse sügav loodusearmastus, mis on püsinud tänaseni. Hiljem Tartu oma lopsaka rohelusega ja Emajõega. Gümnaasiumi järel hakkasin joonistusõpetajaks. Suveti maalisin. Sagedasti Saaremaal, Sõrves, kus paepinnasel maastikul on eriline valgusemõju, tekitades maalimisel probleeme, mis on lähedal kuulsate hollandi maastikumaalijate van Goyen'i, Ruisdael'i, Hobbema jt. valguse-varju kujutamise küsimustega. Sama valgusmõju on ka näit. Ölandil, kus sõja ajal reisuvõimaluste puududes töötas hulgaliselt rootsi kunstnikke.

Teisi inspiratsiooni-allikaid loodusse kõrval on palju: muuseumid, näitused, mitmesugused teatrilavastused oma valgusefektidega, mis panevad kaasa elama. Ja lõpuks reisud, millega olema ju tagasi looduseelamuse juures uudsel ja värskel kujul.

— Kasutate oma viimastes maalides, näit. Stokholmi kunstnike üldnäitusel, koos õliga temperat. Kas võiksite kõnelda pisut oma maalimisviisist, kui see ei ole kunstniku "ärisaladus"? Kas kasutate kaseiin- või munatemperat või mingit muud emulsiooni?

— Kasutan temperat koos õliga. Tempera on ju vana maalimistehnika, mille kasutamine koos õliga aitab hoida kihtide eri toone, vältides nende uppumist üksteisesse. See maalimisviis annab maalile rohkem elu. Retush paneb tempera särama, pärast kuivamist aga tasandab mattlakk liigse läike.

— Olete viimaseil aastail aina lähenenud ekspressiivsemale vormikõnele oma maalides, saavutades elava pinnastruktuuri ja koloriidis sooja kõla. On sellel sügavam elamuslik tagapõhi, negu see vaatajale tundub, või on see maalitehnilliste eksperimentide tulemus?

— Seda põhjustab minu tegurit. Bornholmil suvitades õppisin eriliselt tundma ja nägema värve looduses. On aga ka kunstnikke, kelle värviküsitus on jätnud sügava mulje. Nimetaksin kõigepealt taani kunstnik-ku Oluf Höst'i, kes on töeline värvimüstik. Ta lõhutud tormitaevad, hööguvad päikeseloojangud, meeleolukad hämarikud poolvalguses — banaalseimgi motiiv saab tema pintsli all suure elamusega antud kunstiks. Ta on loodusele lähedal ,ta tunne on ehine. Ka rootsi kunstis on häid maastikumaalijaid, kuigi siin sageli kohtab ebaehtsust ja poosi. Näiteks osalise prantsuse kooliga Hugo Zuhr (ta on olnud Lhote'i ja Léger'i õpilane), kelle kreeka maastikud on hea rütmitundega edasi antud loodus. Hveni saare maalija Gustav Rudberg oma looduselähedaselt pehmete toonidega. kujutab sügist selle tumeduses ning samblaid, püüdes värviga väljendada seda, mis õieti on sõnul seletamata.

— Kas kunstnikud kasutavad teoreetilist abi erialalise kirjanduse näol või toimub kunstilise stiili kujunemine peamiselt vaatamisja isikliku katsetamise varal?

— Kahtlemata on siin tegevad mõlemad. Töötades tekib probleeme, ja miks mitte kasutada teiste kogemusi mõne tehnilise küsimuse lahendamisel. Muidugi paralleelselt oma katsetuste ja kogemuste arenguga. Leidub ju head erialalist kirjandust autoreilt nagu näit. Max Doerner. Akke Kumlien jpt. Väga huvitavaks ja andvaks lektüüriks kunstnikule on ka essee-iseloomuga kirjandus, näit. H. Read'i Brev till en ung målare, mis annab arusaadavas keeles hea ülevaate kunstistiilidest (muide K. Karlingi tõlge) või ka Max J. Friedländer'i teos maastikumaali j.t. motiivide kohta maalikunstis, et tuua vaid paar näidet.

— Kas jääb aega jälgida kunstnikke Rootsi poolel või laiemaski ulatuses?

— See küsimus on osaliselt vastatud meie kõneluse alguses, kus oli juttu Oluf Höst'ist, Hugo Zuhr'ist ja Gustav Rudbergist. Lisaksin siia veel teise taani kunstniku Asger Jorn'i oma dünaamilise kunstiga, keda nimetatakse abstraktseks ekspressionistiks. Kunstis ei saa valetada. Oled. kes oled. Jorn'i vaadates tunned just, et nii ta on ja teisitita ei või.

— Mida arvate Rootsis võidukäiku käivast ühikonna-kriitilisest maalist? Kas leiate üldse mõtte- ja ideekunsti esinemise õigustatuks elamusliku kunsti kõrval?

— Jutt on omaette, töö omaette asi. Kui niisuguse maalimisega mõju saavutada, siis peaks maalima sotsialistliku realismi laadis. Siin on midagi valesti. Kunst käbi siiski oma rada ja elu oma. Eestlase kriitiline meel ja loomuparane individualism on meie kunstnikke enamuses hoidnud moodsaist äärmustest.

— Kas Teil on lemmikkirjanikke, kes Teid eriliselt on huvitanud või on kunst ainsa jumalana olnud nii tööks kui "hobiks"?

— Töö ja erialalise kirjanduse jälgimine jätab vähe aega ilukirjanduse lugemiseks .Lugesin hiljuti Väino Linna trioogiat, mille ameerika-mõjuline materjalistlik lõpp tundub mulle tabavana tänapäeva suhtes. Iõik isaisade ja isade vabaduseideaalis ja vaimsed huvid jäävad tagaplaanile ning pojapoeg ainult mängib, poleerides tuliuut traktorit olematust tolmust. Tugevat mõju avaldasid mulle ka Arthur Köstleri memuaarid, mis on meie aja peegelpildiks, andes tabava ülevaate tänapäeva Euroopa majandusliikust ja sotsiaalsest seisukorrast.

30-ndatel aastatel imetles Tuglas joonistusõpetajate mitmekülgsust: töö. maalimine, ettekanded, koosolekud. Mitmele alale rakendumine aga kiilustab, seda saab tänapäeva inimene endale vaevalt lubada.

— Kuidas tundub meie kunstipublik kunstniku seisukohast lähtudes? Kas kultuuriasutused ja ajakirjandus pühendab küllaldaselt tähelepanu kunstiküsimustele?

— Publiku suhtumine kunsti on olnud üle ootuste hea. Käiakse näitustel, ollakse huvitatud. On ostjaid ja kogujaidki. Kunstnikel on oma kindel publik. Kui maapao algaastail kõik aktiivsus oli poliitika teenistuses, siis nüüd tundub see olevat nihkunud kultuurilisele alale. Kuna moodsas ühiskonnas usu mõju on vähene, peaks seda lünka aitama täita esteetiline kasvatus, mille sihiks on ju kujundada harmoonilisi isiksusi. Esteetilised huvid peaksid küündima tasandama ka vastuolusid erinevate poliitiliste gruppide vahel.

Meil on hulgaliselt Eesti Maju igas maailmakaares, millised kultuurorganisatsioonide vahendusel pakuvad soodsaid esinemisvõimalusi. Näit. rootsi galeriides esinemine on lõpmata kallis ja nii on see mujalgi. Meil on ka oma kultuuriauhinnad, millistest kunsti-üdki osa on saanud. Väga tähtis samm kunsti hüveks on Eesti Kunstikogu asutamine, milline algatus ja tegelik korraldamine tuli Ed. Rügalt. Peab lootma, et see küllaltki positiivne olukord kestav. On ju ennegi olnud innukat kultuuritööd väljaspool kodumaad. Näit, 1910. a. paiku Peterburis tegutsesid Eesti Haridusseltsi algkoolid, milledest mina käisin IV-s. Nii sii soli kolm veel peale selle. Meelsus nendes koolides oli eestilisem ja kodusem kui Tartus a. 1913, kui sinna läksin.

Õnnitleme ja täname Juhan Nõmmikut, kes on vahendanud meile hallnukrat kodumaist loodust, põhjamaisi kargeid randu ja lõunamaisi maastikke tugevama päikese säras. Soovime, et ta sõbraliku ja peenetundelise inimesena ja sügava kunstnikuna veel kaua rõõmustab oma publikut.

Kõiki Juhan Nõmmiku sõpru ja austajaid, kes soovivad ühineda meie õnnesoovidega, palume seda teha Eesti Kultuuri Koondise Lillefondi kaudu, postgiro nr 57 588-6.

Kohtume näitusel E. Majas 30. sept. 1972.

Eevi End

Rootsi oli kõne all

TORONTO (EPL) — Toronto Eesti Majas toimunud koosolekul, kus arutati järgmiste ülemaailmsete Eesti Päevade küsimust, oli kõne all ka 1976.a. Eesti Päevade toomine Rootsi Stockholmi. Siiski leiti, et sellelaadilise ürituse teostamiseks on suuremad võimalused Ameerika Ühendriikides, mistõttu koosolek otsustas pöörduda Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides poole, et see korralduse oma peale võtaks.

Loomulikult on USA-s ülemaailmsete Eesti Päevade korraldamisel kergem saavutada Toronto taolist masspublikut, kuna Kanada suur eestlaskond kergesti saab üle piiri tulla, nagu nüüd vastupidiselt USA-eestlased tulid Kanadasse. Rootsis on oma publikut võimalik kokku tuua märksa vähem — viimastel Eesti Päevadel oli neid 4000.

Leinateateid

Indoneesias suri 20. mail ins. Mihkel Randoja, sünd. 8. detsembril 1904 Eestis.

Thirlmeres Austraalias suri 20. mail Anna Ainsaar, sünd. 16. novembril 1886 Tartus. Kadunu oli kirikuõpetaja Ilmar Ainsaare ema.

Reis Ameerika ajaloosse

ROANOKE ISLAN D(EPL) — See kohl Ameerika mandrist on õige imelik. — Kõigepealt on Atlandi ookeanis ligi seitsekümmend miili pikk ja paar miili lai liivaseljandike ja luidete rida, mida nimetatakse Outer Banks. Ja siis tuleb jälle vesi ja siis Roanoke saar ja siis vesi ja alles selle järel jõuab kuivale maale, mis õieti küll on veega pooleks ja päris soine ning rabane. Siia Roanoke saarele purjetas Sir Walter Raleigh aastal 1584 paari laevatäie inglastega, et asutada Uude Maailma ka ühe inglise koloonia.

Raleigh oli see mees, kes kuninganna Elizabethi jalge ette heitis oma mantli porilombi katteks, et kuninganna oma kingi mitte märjaks ei pruugiks teha. Ja juba seegi näitas, et Raleigh oli pealehakkaja mees. Sada kaheksa meest ehitasid kindlustuse ja elamud. Kuberneriks määrati Ralph Lane. Kohalike indiaanlaste abiga tehti põldu ja säeti üles kalapüüniseid.

Maad uuriti 130 miili põhja ja 80 miili lõuna suunas, kuigi nad suurt midagi peale soode vist ei näinud.

Uusasukate hulgas leidus ka Thomas Hardy, kes oli geograaf ja kunstnik John White. Ja nemad tegid kahepeale raamatu "New Found Land of Virginia", kus on tekste ja vesivärvipilte indiaanlastest, loomadest, taimedest ja maastikust. Laevad purjetasid tagasi Inglismaale kapten Richard Grenville juhtimisel, et tuua sealt uut varustust, ja viisid sinna ka kaks indiaanlaste päälikut: Manteo ja Wanchese.

Ta oli aga tagasijõudmisega hiliinenud ja elu uues koloonias oli läinud halvemaks, indiaanlastega oli tulnud tülisid ja taplusi, toit jäi vähemaks ja rahutus kasvas. Juunikuus 1856 jõudis horisondile Sir Francis Drake 23-laevaline armaada, ja tema andis asukaile paar laeva parema ja viljakama elukohta otsimiseks. Kuid juba järgmisel päeval läksid need laevad tormis hukka ja sellest piisas kolonistide kannatuse lõppemiseks. Nad kolisid laevadele ja purjetasid tagasi Inglismaale.

Veidi aega hiljem jõudis kohale oma laevadega ka kapten Richard Grenville, kes kõigest sellest midagi ei teadnud. Ja kui ta piki randa otsides enam kedagi ei leidnud, jättis ta endisesse kindlustusse maha viisteist meest ja kahe aasta moona ning purjetas tagasi Inglismaale uusi koloniste tooma. Juulikuul 1587 jõudis kohale sadaviiskümmend meest, naist ja last, kellede üle John White oli kuberneriks määratud.Aga need leidsid, et kindlustus oli mahalõhutud ja aasta aast mahajäetud viisteist meest olid kadunud. Neist oli järele ainult ühe mehe skelett.

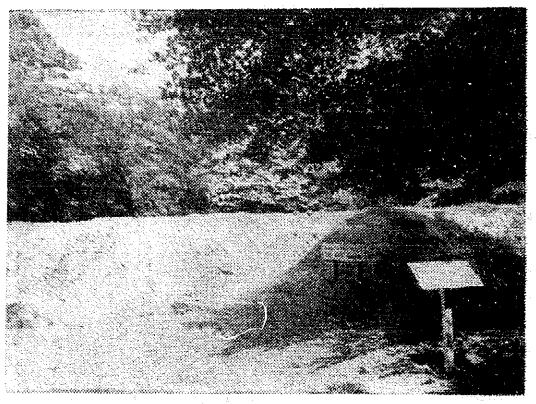
Kuberner White laskis kindlustuse jälle üles ehitada, endised onnid ära parandada ja uusi ehitada. 13. augustil ristiti Inglismaalt tagasitoodud pääliik Manteo ja kuulutati pidulikult Roanoke lordiks. 18. augustil sündis tütarlaps Virginia Dare, kes oli esimene inglane sündinud Ameerika mandril. Need olid ju küll tähtsad sündmused, aga ei aidanud saare indiaanlasi lepitada ja juba esimestel päevadel tekkis taplus, kus said surma mõned uuskolonistid ja indiaanlased.

Ning kuberner John White saadeti jälle laevaga Inglismaale uut varustust ja rahvast tooma. Aga just tol ajal oli Inglismaa hirmsas hädaohus hispaanlaste Suure Armaada poolt ja White sai loa ainult kahe väikese varustuslaeva saatmiseks. Need aga ei jõudnud kunagi Ameerika randa ja alles neli aastat hiljem — augustikuul 1591 — jõudis ta uuesti Roanoke randa.

Siis algas müsteerium, mis tänapäevani on lahendamata. Kuberner White leidis, et koloonia oli jälle kadunud. Kõik hütid olid maha lõhutud ja palkidest oli ehitatud kindluse moodi püsttara nurkade ja tiibadega. Parempoolsel väravapostil oli koor maha kraabitud ja sinna raiutud suurte tähtedega sõna "Cro atoan".

Enne oma lahkumist oli White mahajääjatega kokku leppinud, et kui nendega halvasti läheb, või kui nad vägivaldselt minema aetakse või viiakse, siis raiutakse kuhugi suur ristimärk.

Kuid sellist ristimärki ei olnud. Oli ainult mõistatuslik sõna "Kroatoan". White teadis, et lõunapool Cape Hatterast oli saar nimega Kroatoan, ja et kaugemal sisemaal elasid kroatoani indiaanlased. Ta tegi järelduse, et koloonia on mingil põhjusel ümber asunud kas sinna saarele või läinud nende indiaanlaste juurde. Kuberner White ei teinud mingeid tõsisemaid järeluurimisi ja märkis oma rapordis ainult, et palktara sees oli leidunud mõningaid segaminipaistatud tarberiistu ja nõusid ja et need olid rohuga üle kasvanud ja et paik jättis üldse mahajäetud koha mulje.

Mullavall, millele oli püstitatud "Lost Colony" (Kadunud koloonia) palkidest tara Roanoke saarel.

Praegu on kuulda, et Lumbertoni linnas, kus elavad kroatoani indiaanlaste järeletulijad, olevat mõningaid sinisilmalisi inimesi. Kuid müsteerium on tänaseni lahendamata. Kindlustuse asukoht kaevati välja a. 1948 ja avati üldsusele vaatamiseks a. 1950 kui "Fort Raleigh". Koht on üldiselt tuttav kui "Lost Colony" (Kadunud koloonia) ja sinna on ehitatud muuseum, parkimisplatsid ja vabaõhuteater, kus suveti mängitakse lugu neli sajandit tagasi kadumaläinud inimesist siin Roanoke saarel.

ENDEL KÖKS

Eestlased on ainuke vähemus Rootsis, kel on kaks korda nädalas ilmuv informatsiooni- ja uudisteleht päevaajakirjanduse tüübist, eestluse häälekandja

EESTI PÄEVA-LEHT

Seda eelist on eesti rahvusgrupil põhjust hoida üldise kogunemisega tellijaskonda. Rootsi ajakirjandusel on rasked ajad ja neile antakse riiklikku abi. Eesti ajalehte ei aita aga keegi muu kui eestlased ise. Seepärast on oluline, et

KÕIK EESTLASED ON EESTI AJALEHE TELLIJAD

Helistage EPL talitusele tel. 08/21 84 46. Paneme Teile ajalehe käima. Või tellige otse kõikidest postiasutustest Rootsis ja Skandinaavias.

PAIDES PRAEGU 7 000 ELANIKKU

Paide turistmijuhist selgub, et endine maakonnalinn kannab nüüd "rajoonilinna" nimetust ja selles linnas elab 7 000 inimest. Peatänavaks on endiselt Tallinna tänav ja vana turuplats on asfalteeritud, kuid saanud uue nime: "21. juuli väljak".

Väljakut kirjeldab broshüüris PAIDE (1972) E. Eesma, üteldes, ääres "kõrgub nüüd linna nägusaim ning moodsaim ehitis — uus kaubanduskeskus, mille kolmandal korrusel asuva restorani rõdult avaneb kaunis vaade üle kogu linna. Ka paiknevad 21. Juuli väljaku ääres ja selle lähedal rajooni- ning linnaelu juhtivad organid: partei rajoonikomitee, rajooni täitevkomitee, linna täitevkomitee ja rajooni ejalehe "Võitlev Sõna" toimetus. Ligemale paarisaja aasta vanuse kiriku tagant kerkivad linna kohale Vallimäe põlispuud."

Vallimäge kasutatakse rahvapidustuste kohana. Ringtee ühele veerule on ehitatud lauluava. Ka on Vallimäel nelja eestlaste vanema mälestuse jäädvustamiseks mälestuskivi. See püstitati sinna 1965. aasta suvel, kui paidelased tähistasid oma kodulinna 700 aasta juubelit.

Kuulus Paide vallitorn hävis sõjatules 1941 kuid endise ordulinnuse varmed siiski veel säilivad.

Turistidele antavas linna kirjelduses öeldakse, et "Pärnu tänavast alla minnes näeme esindusliku söökla-restorani kõrval teeninduskombinaadi "Järva"peahoonet. Kombinaadi tsehhid ja töökojad annavad tööd ja leiba ligi 700 inimesele. Veidi maad eemal köidavad pilku uued nägusad suurelamud, millede taga Paide Lastepäevakodu. Paide linna suurim tööstusettevõte — Tallinna Ekskavaatoritehase Paide tsehh — asub Tööstuse tänavas. Aastail 1912—1930 paiknes seal tuletikuvabrik "Baltika".

Kohe vabriku tegant algas aga linnaelanike karjamaa, kuhu on kerkinud Paride tööstusrajoon ja uus elamukvartaal. Seal elab üks kolmandik paidelastest."

Ekskavaatoritehase tsehhis valmistatakse nüüd mitmesuguseid osi uutele, moderniseeritud ekskavaatoreile. Pärnu tänavas puiestee ääres asub Paide rajooni keskhaigla, mis 1965. aastal teäienes uue juurdeehitusega. Linna uutes viiekorruselistes elamutes on keskmiselt 85—115 korterit. Paide Koduloomuuseum asub Lembitu puiesteel nr. 5. Muuseumi kogudes on ligi 2000 eset, millede hulka kuulub ka keskaegse Paide apteegi sisustus.

Autobussijaam asub raudteejaama juures, sidesõlm Pikk tän. 2, võõrastemaja (15 kohta) Telliskivi tän. 3, rajooni kultuurimaja Pärnu tän. 55, kino "Aurora" Lai tän. 5, Järvamaa Metsamajand Pärnu tän. 75, Paide Lihakombinaat Mündi tee 5.

Paide kultuurimajas tegutseb Suure Isamaasõja veteranide Paide klubi ansambel, mille esinemisi tuntakse, hinnatakse ja oodatakse kogu vabariigis. Ansambel, kes tervikuna koosneb endistest rindemeestest, laulab ja mängib omaloomingulise repertuaari järgi, mille eest hoolitseb ansambli kunstiline juht Riho Lint.

Türil elunev kirjanik Enn Valgur (näidendi "Kraavihallid" autor) on loonud tänapäeva Paidele ka hümni: "Palde — Eestimaa süda."

Rajoonis on praegu 21 kolhoosi ja 6 sovhoosi, milledest kaks nn. sovhoostehnikud (ühtlasi ka põllutöökoolid). Ülemaalise tähtsuse omab Paide linnas töötav Paide Kutsekool (Tallinna tän. 46), mis valmistavat ette maaparanduse oskustöölisi. Seni olevat selle kooli lõpetanud juba üle 3000 noore. Keskkoole on Paides kaks, mis asuvad Aivilja tän. 3 ja Tallinna tän. 13.

Uus Estonia 10 a. pärast

Tallinna ajalehtede teateil valmib uus Estonia teatrihoone alles kümne aasta pärast. See tuleb ehitusele Tõnismäel ja selle püstitamiseks väljakuulutatud ehitusprojektide võistluse tulemused selgusid paar kuud tagasi. Võistlusel auhinnati kolm projekti, kuid millise projekti järele hoonet ehitama hakatakse pole teada.

Kui uus Estonia tõepoolest 10 aasta pärast valmib, siis on see õieti ime, kuna Tartu Vanemuise ja Pärnu Endla uusehituste valmimiseks kulus kakskümmend aastat.

Et Tallinn tõepoolest vajab uut teatrihoonet eelseisvaks sajandi vahetuseks, on usutav, kuna Tallinna laiendamine on pidevalt päevakorral mitte eesti rahva, vaid Venemaa elanike huvides. Moskvas ilmuva "Literaturnaja Gazeta" teatel arvatakse, et Tallinna elanike arv, kaasa arvatud uued ja rajamisele tulevad äärelinnaosad, tõuseb uue sajandi algul ühele miljonile.

● Californias San Diagos abiellusid, dr. Jaan Nooland ja Kristina Maria Linde. Peigmees on füüsika doktor, pruut on lõpetanud Kanadas ülikooli magistri astmega ja töötab kooliõpetajana. Nad jäävad elama Kaliforniasse.

Sport

Leius jälle meistriks

Üheksandat korda tuli Eesti tennisemeistriks Toomas Leius, kelle finaalivastane Sven Eving (eelmise aasta meister, mil Leius vigastuse tõttu katkestas) kaotusseisus 2:5 jala nikastas ja mängu katkestas. Eving jäi sellega teiseks, kuna kolmandaks tuli Hindrek Sepp.

Vello Lumi kõrgust 2.11

Eesti noorterekordi kõrguses kirjutas Tallinnas "Kalevi" võistlustel oma nimele Vello Lumi, kes hüppas 2.11, üks sentimeeter rohkem kui oli endine noorterekord Jüri Tarmaku nimel, kes nüüd ona 2.20-klassis.

Tekstiilse kunsti näitus

TORONTOR (EPL) — Royal Ontario Museumi ruumides toimus Eesti Päevade raames eestlaste tekstiiltarbekunsti näitus, mis jääb avatuks kuuvahetuseni. Näitusel on muide esitet palju kodumaalt kaasa toodud väärtuslikke kunstiesemeid.

Näituse avas paarisajapealise publiku ees Toronto Eesti Seltsi esimees pr. R. Reinar, kuna näituse tegelikud korraldajad olid Aurelie Soo ja Ene Runge. Ingliskeelses kõnes tutvustas eesti tarbekunsti konsul Elmar Heinsoo. Talle vastas muuseumi juhataja H. Burnham, kes rõhutas, et Kanada tahab säilitada vähemusrahvuste kultuure ja see on ka eestlaste näituse üheks eesmärgiks.

Näitusel on esitatud rahvariideid, kunstipäraseid vaipu ja tekke, linu, kindaid, rätte, vöösid ja mitmesuguseid originaalseid kunstkäsitööesemeid. Osa esemeist on kingitud muuseumile, osa lähevad pärast näitust laenajaile tagasi.

Propaganda Tallinnast tugevnenud

Tallinna raadio kaudu edasiantavad eestikeelsed propagandasaated toimusid varem kolm korda nädalas. Mõni aeg tagasi muudeti seda korda nii, et eestikeelset vene propagandat kuuleb nüüd Tallinna saatejaamast igapäev pool tundi. Samuti kuuleb vene propagandajuttu rootslased iga päev pool tundi. (VES)

Sven Danell rootsi kooriga sekeldusterikkal reisil Eestis

— Väliselt vaadates oli meie reis kõiges olulises ebaõnnestunud. Keegi meist poleks selleks end üles annud, kui me oleksime teadnud, et meie poolt koostatud ja põhimõtteliselt ka heaks kiidetud reisiplaani kõigiti ära tuvastatakse. Kuid just nende intensiivsete sekeldustega saime meie enam kui tavalised grupireisijad aimu selsest, kuidas nendel inimestel olukord on, kes pidevalt elavad selle surve all, kirjutab ajaleht "Dagen" ilmsuud seeriakirjutuses reisit ühe rootsi vaimuliku laulukooriga N. Liitu piiskop Sven Danell.

— Teatud viisil oli see usku tugevdav elamus näha, kuidas ühe suuriigi esindajad otse värisevad mõtte ees, et kasvõi üks sõnagi Kristuselt pääseb läbi piirimüüri, ütleb Sven Danell, jutustades, et ta oma paljudel reisidel kunagi ei ole kohanud sellist tollikontrolli, kui Soome-Vene piiril.

Koor otsiti hoolega läbi, piiskop ise ja paljud teised pidid läbi elama kehalise läbiotsimise. Pintsak tuli ära võtta, taskud tühjendati ja viimane kui paber rahakotis muusiti läbi. Piiskop näitas tollile juba alguses, et tal on kaasas kaks piiblit — üks eestikeelne täispiibel ja teine eestikeelne uus Uue Testamendi tõlge.

"Ma ei ütelnud aga, et raamatute keel on eesti keel", kirjutab Danell ja märgib, et tollimehed tõenäoliselt arvasid, et ladina tähtedega keel on rootsi keel. Kuna ta rõhutas, et ta on valmulik koorile ja vajab selles tegevuses neid raamatuid, siis ei võetud neid ära. Kooriliikmest piiskopi tütrelt aga võeti armutult ära rootsi lauluraamat. Kui üks koorililge vihastas ja küsis, kas tollimehed arvavad, et koor rootsi lauluraamatuga saab mingit usupropagandat Venemaal teha, anti pikapeale lauluraamat, mis oli leerikingitus, omanikule tagasi. Ka koori noodimaterjal tuhniti ükshaaval läbi. Inturisti korraldusel oli kirikukoor oma programmi seadnud "neutraalseks". Läbiotsimine ja sekeldused sellega kestsid tunde. Alles südaöösel pääses koor ootavatesse vene bussidesse.

Otsides Leningradis käigusolevat kirikut, koges piiskop m.h., et paar viletsalt riietatud naist põlvitasid ühe suletud kiriku trepil ja palvetasid, vahetevahel suudeldes kiriku lukustatud ust. Küsimuse peale kuulis piiskop, et kirik on olnud suletud nelikümmend aastat.

Ja imestas, et ka pärast neljakümmet aastat inimesed pühakoja ees peatuvad ja palvetavad. Kui üks naistest kuulis, et külalised on kristlased, näitas ta nendele seda, mide ametivõmud varjavad — lipsates läbi raudaia murdunud võre, avas ta hetkeks puldani, mis varjas kiriku küljel asuvat kunstipärast mosaiiki Kristusega ristil. Ja selle alla olid inimesed pannud salaja terve rea vaase värskete lilledega.

Pärast seda elamust käis piiskop usuvastaseks muuseumiks muudetud hiiglaslikus Kaasani katedraalis, kuhu sissepääsuks tuli seista pikkades sabades. Lühikese ajaga kävad selle asutuse propagandatöötlusest läbi miljonid inimesed. Kirikus on esitatud kõik materjalid ristiusu negatiivsetest minevikuepohhidest ja glidid rabistavad väsimatult oma antireligioosset juttu.

Reisiseltskond käis ka Eestis. Reis läks läbi Narva, kus piiskop peatusel püüdis kõnetada inimesi eesti keeles. Ükski aga ei kõnelenud eesti keelt — Narva on nüüd venekeelne linn. Tallinnas sellevastu on piiskopi arvates vene ja eesti vahekord umbes pooleks.

Reis lauljatega N. Liitu kujunes piiskop Sven Danellile pettumuste reisiks, kuna igati takistati kontakte usklikega ja kirikutega.

Inturist oli paigutanud kooriseltskonna telklaagrisse Piritale motiveerringuga, et linnas ei ole suure turistide invasiooni tõttu ruumi. See oli imelik, arvab piiskop, kuna reisiks telliti kohad juba märtsis ja juulini oli seega Inturistil aega küllalt reserveerimiseks. Pealegi selgus, et Tallinnas ei ole eriti näha mingeid turiste. Arvatavasti oli mõte seltskonna linnast välja paigutamisega see, et takistada linnas omal käel liikumist väljaspool Inturisti-programme.

Sven Danell lehitses telefoniraamatut Tallinnas ja leidis, et end. peapiiskop Kiivit on ikka veel kantud raamatusse peapiiskopi ametkorteri aadressil. Ta teadis aga, et ta seal enam ei ela ja otsustas Kiivitit mitte üles otsida, kuna see võibolla poleks talle kasulik.

Katse kontakti võtta praeguse peapiiskopi Toomingaga ebaõnnestus, kuna see oli ära sõitnud puhkusele. Nii võttis Danell kontakti koguni baptistidega Oleviste kirikus. Ta raporteerib, et Oleviste baptisti kogudusel on 1530 liiget ja valmulikuks on Osvald Tärk. Igal pühapäeval on kaks jumalateenistust kokku umbes 1200 osavõtjaga Tärki ei olnud linnas, samuti mitte ta lähemat meest.

Piiskop jutustab edasi muuseumide külastamisest, kusjuures grupiga segunesid alati kaks-kolm võõrast meest, kes olid bussile varem järgi sõitnud sõiduautodes. Need mehed kuulatasid hoolega grupi omavahelisi kõnelusi: nad valdasid ilmselt rootsi keelt.

Metodistid leidis Sven Danell ühe endise kino ruumides Merepuiesteel (Grand Marina?). Metodistid kutsusid koori oma kirikusse kogemuste põhjal, et see võib neile sekeldusi tuua, jäid metodistid siiski oma küllakutse juurde.

Kuid otseseid takistusi ei tehtud ja kui koori naisliikmed olid telklaagris oma rahvariided selga pannud, mindi metodisti kirikusse (mille uksel olid jälle kolm müstilist "saatjat"-.

— Meie ja koguduse rööm oli kirjeldamatu. Laulsime laulu laulu järele ja iga laulu ees tutvustasin ma eesti keeles sisu. Olime õppinud varem ära ka ühe kergestilauldava eesti kirikulauhu eesti keeles, jutustab piiskop. Metodisti õpetaja jutlustas ja inimesed olid liigutatud (ja kolm saatjat kuulasid kikis kõrvu... Kui kogudus käte ülestõstmisega otsustas saata tervitusi Rootsi kristlastele, siis torkas silma, et politrukid ei tõstnud algul käsi, kuid märgates, et nad silma torkavad, ruttasid ka nemad käsi tõstma).

— Lahkumine sellest elavast kogudusest oli raske. Tundsime, nagu ei oleks nad tahtnud meid enam lahti lasta. Ja meie lahkusime sealt täis tänulikkust, kuna olime, vaatamata Inturisti ilmsetele katsetele seda takistada, võinud viibida ühe kristliku koguduse jumalateenistusel, kirjutab Sven Danell.

Kui koor pidi tagasireisile asuma, konsul Ilmar Heinsoo. Skautmaterjale. Kogu koondistele Austraalias, Kanadas, Rootsis, Saksamaal ja USA-s anti üle teenetemärgi annetamisega ühenduses valmistatud mälestustahvlid üles panemiseks vastavate maade skautluse peakorterites.

Rootsi esindus andis paraadil edasi kutse kõigile noortele osavõtmiseks a. 1975 Rootsis toimuvast maailmalaagrist. Igale noorele kinnitati lint: "Eesti noor! Tule maailmalaagrisse Metsakodus!" Austraalia esindajad andsid laagri juhtkonnale üle kingitusi.

Seejärele konstateeris laagri juht skm. Kiilaspea, et maailmalaager Kotkajärvel on hästi õnnestunud. Kuna maailmalaager oli Eesti Päevade osaks, siis kuulutas ta samaegselt ka Eesti Päevade üritused lõpetatuks. Noortepere laulis võimsalt eesti hümni, lipud mastides langetati ja paraad lõppes väljakult lahkumismarsiga.

Lõppenud laagris oli 27 noort Austraaliast, 7Brasiiliast, 145 Rootsist, 2 Argentiinast, 14 Saksamaalt, 305 USA-st, 1 Inglismaalt, 611 Kanadast. Gaidide laagris oli 499 noort.

MAAILMALAAGER

Algus lk. 1

Laupäeval oli laagris külalispäev ja õhtu suurlõke. Külalisi hakkas saabuma Kotkajärvele juba laupäeva varahommikul. Teiste hulgas aabusid aukülalistena kohale ka Kanadas ringsõidul viibinud sõjainvaliidid.

Väliskülalistest saabusid laupäeval laagrisse läti, leedu ja ungari skautlike organisatsioonide ja Kanada skautide peakorteri esindajad, kelledele tutvustati laagrit ja korraldati vastuvõtt. Külalisi tervitas skm L Puurits. Läti gaidide nimel tervitas gdr M Wiks, kes andis oma parimad soovid edasi Gaidide Liidu juhatajale gdr Hilja Kuutmale. Läti peaskaut A Gaujenieks Ühendriikidest andis eesti peaskaut G Mitt'ile skautluse 60 a. juubeli puhul üle kingi. Samuti andis skm G. Mitt'ile kingi üle leedu peaskaudi abi C. Kiliulis.

Kanada skautide peakorterit esindasid J.L. McGregor koos Ontario skautide presidendi S. Lowelliga.

Õhtul kogunes suurlõkkele 200-pealine külaliste pere, millele lisandus laagri oma üle tuhandepäine pere, nii et lõkkest osavõtt ulatus üle 3000-le inimesele.

Lõkkevanana tegutses Andres Raudsepp, kes noorte abiga esitas 30 mitmesugust lõkkenumbrit, milles osalised olid kõigi esindatud maade noored, nende hulgas ka Rootsi eestlased.

Laagri lõpetamisjumalateenistus toimus pühapäeval laagri kirikus, kus teenis õp. T. Nõmmik. Jumalateenistusele järgnes paraad, milles rivistusid ka Ungari, Läti ja Leedu skautide esindused. Paraadil tehti teatavaks Eesti Sakutide Liidu ja Eesti Skautide Maleva Kanadas ülendused. Muide oli Keskbüroo otsustanud annetada skautluse kõrgeima teenetemärgi Põhjatähe I järgu tundmatule Eesti vabaduse eest langenud skaudile, hinnates nii sümboolselt seda panust, mida eesti skaudid on aastate jooksul üles näidanud oma kodumaa vabaduse eest võitlemisel.

Aumärk antakse hoiule E.V. esindusse USA-s. Selle võttis vastu E.V. avaldasid rootslased soovi, et ärasõit toimuks mõned tunnid varem ,et ei tarvitseks sõita ööpimeduses. Venelannast gild Rita pidi selleks küsima luba otse Moskvast telefonikõnega. Vastus oli eitav: "Määrtud reisiskeemist tuleb kõige töpsemalt kinni pidada". Autor konstateerib, et Inturist ei pidanud reisi juures ühtki varem antud lubadust. Ainukeseks lüngaks väikese koori üle valvamisel oli võimalus esineda metodistide juures.

Eestlane USA TV-s

INDIANOPOLIS (EPL) — Indianopolise televisoon USA- sintervjueeris poole tunni jooksul eestlast Hans Lille ikestatud rahvaste küsimustes. Hans Lille on kohaliku Ikestatud Rahvaste Komitee esimeheks.

H. Lille vastustest küsitlejad kirikute föderatsioonist ja televisiooni saate jälgijad said tõhusa ülevaate ikestatud rahvaste vabaduste kaotamises. Et usuvabadus ikestatud rahvaste juures on täiesti alla surutud, näitab asjaolu, et salaja raudeesriide taha toimetatud piibel, mida siin on võimalik osta mõne dollari eest, maksab seal 2000 rubla, mis on sealse töölise paari kuu teenistus.

President Nixoni Kremlis käimise puhul oli ikestatud rahvaste komitees tekkinud tõsine kartus, kas sel korral seal jälle ei sõlmita Jalta, Teherani ja Potsdami taolisi kokkuleppeid.

Küsimiste esitamisel tundus, et küsitlejatel olid teadmised ikestatute vabaduste puudumisest väga algelised.

Hans Lill on pidanud 12-aastasena koos ema ja vennaga kodumaa maha jätma, sest mitmed nende sugulased olid küüditatud Siberisse.

Nixon "hästi teadlik"

NEW YOR K(VES) — President Nixoni Moskva külaskäigu eel pöördus Balti Riikide Vabaduse Nõukogu memorandumiga, millele kirjutasid alla Eesti poolt Leonhard Vahter, lätipoolselt Vilis Hazners ning leedupoolselt Vaclovas Sidzikauskas, president Nixoni poole, avaldades lootust, et president ei teeks Moskvas midagi, mis otseselt või kaudselt tähendaks USA tunnustust Balti riikide anastamisele Nõukogude Liidu poolt.

Vastuse selle peale saatis USA välisministeeriumi Nõukogude Liidu ala juhataja Jack F. Matlock. Kiri ütleb, et Ameerika on korduvalt avaldanud, et ta ei tunnista Balti vabariikide anastamist N. Liidu poolt. Moskva sõites olevat president olnud hästi teada Balti maade mured ja nende maade rahvaste olukord. Edasi palub kiri olla teadlikud, et USA kohustused Inimõiguste Deklaratsiooni suhtes on Nõukogude Liidule teatavaks tehtud.

Balti Riikide Vabaduse Nõukogu koosneb Vaba Eesti, Vaba Läti ja Vaba Leedu komiteedest.

Akad. eksamid

Montreali McGilli ülikooli lõpetas inglise keele filoloogina BA kraadiga **Anu Palo.** Ta on varem lõpetanud Ontario kuningliku konservatooriumi.

Unustamata armast abikaasat ja isa

Kaarel Aidla't

mälestavad valusas leinas tema

I. surma aastapäeval 31. juulil

LESK ja LAPSED

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1

116 48 STOCKHOLM

Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused Ööpäevane valvekor'

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Ülemaailmse laulupeo juhid

Toronto ülemaailmsetel Eesti Päevadel toimunud ülemaailmse eesti laulupeo üldjuhte. Vasakult Anton Kasemets, Roman Toi, Uno Kook, Leo Virkhaus ja Eugen Ruus. (Foto Artur Kalm)

ERN-konverents Kanadas:

ERN pooldab liitumist kesknõukoguga — tingmisi

TORONTO (EPL) — "Eesti Rahvusnõukogu konverents pooldab liitumist Ülemaailmse Eesti Kesknõukoguga, üteldakse Torontos vastuvõetud resolutsioonis, mille esitas Heinrich Mark. Kuid resolutsioon sisaldab tingimuse: "...kui see toimub kokkuleppeliselt, iga liikmesorganisatsiooni võrdõiguslikkust respekteerides ja liikmeksastumiseks eritingimusi esitamta. ERN konverents asub samuti seisukohal, et kuuludes Kesknõukokku, selle administreerimine sünniks edaspidi vahelduvalt USA-st, Kanadast, Inglismaalt, Rootsist ja Ausgimustesse suhtuvad.

H. Mark oma sõnavõtus märkis, et poliitilise järelkasvu küsimuses peavad liikmesorgan satsioonid-parteid suuremat aktiivsust osutama. Seda tuleb teha senisest tihedamas koostöös noorte- ja üliõpilasorganisatsioonidega.

Rahvusnõukogu, olles koondanud ühiskonnatöõst isikuid kõikidest maailmavaadetest ja generatsioonidest, soovib seda koondamist jätkata nii Rootsis kui ka Kanadas, USA-s ja teistes maades.

ERN-konverents toimus 13. juulil Simcoe hotellis ja algas piduliku lõunasöögiga, millest osa võtsid kutsutud külalistena ka peapiiskop Konrad Veem ja ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esimees Avdy Anderson. Konverentsi külastasid ka E. V. esindaja Ernst Jaakson, konsul Ilmar Heinsoo, Eesti Rahvuskomitee USA-s esimees Ilmar Pleer ja Vaba Eesti Komitee esimees Leonard Vahter. E. Jaakson esines tervitusega.

Konverentsi tegeliku käigu juurde asudes valiti konverentsi juhatajateks Tõnis Kint, prof. Elmar Järvesoo. Evald Timusk, Heino Valvur ja [illegible]ich Aser ning sekretariaati Arvo [illegible]orm, Juhan Käis ja Andres Mu[illegible]d. Konverentsi avasõnavõtt oli ER[illegible] esimehelt Tõnis Kintilt. Ülevaate [illegible]RN tegevusest möödunud veeran[illegible]jandil ja tuleviku väljavaadetest [illegible]kandis ette ERN büroojuhataja Arvo Horm.

Ü[illegible]ngadetega kohtadelt esinesid Juhan Käis Torontos, Edgar Heinsoo Mo[illegible]realist, Mari Mark-Hershey USA idarannikult ja Arne T. Kint USA lääneranniku osas.

Ülemaale rahvusvahelisest olukorrast ja välispoliitilisest tegevusest andis ülev. Mihkelson, kes oma ettekande lõppkokkuvõttes tähendas!

— Meie organisatsioonidelt tuleks kõikjal alati nõuda encsemääramise õigust kõikidele rahvastele Euroopa koostöö raamistikus, inimõiguste deklratsioonis loetletud isikuvabadusi ja ka N. Liidu konstitutsioonis märiltetud kodanike vabaduste tegelikku rakendamist. Olles solidaarne kõikide rahvaste võitlusega imperialismi ja kolonialismi vastu tuleb tõsta esile N. Liidu imperalistlikke taotlusi. Eestlased peavad ise majanduslikult oma väliisvõitlust kandma ja arengut kodumaal ja N. Liidus kõigekülgselt jälgima ning tuvustama seda võlismaal arendades tihedat koostööd teiste maade vastavate poliitiliste parteidega ja võita sellesse võitlusse eriti noorsugu, rõhutades, et eestlastele on vastuvõtmatud kõik totalitaarsed diktaruurid. Võimalustest eestlaste poiitiliseks tegevuseks usa-s kõneles dr. Ants Pallop, kes konstateeris, et eestlased sageli löövad USA äärmuslikult parempoolseis organisatsioonides, kuna need on selgelt kommunismivastaseda. Mis puutub aga võitluse eesmärki, siis kalduvad need organisatsioonid rohkem USA-isolatsiooni joonele, mispärast pekasime vahet tegema, kas võitleme Eesti vabaduse eest või kommunistliku maailmarevolutsiooni vastu.

Välistegevuse metoodika ja taktika osas pidas prof. Jaan Timuks vajaliku[illegible]s ärendada kontakte asukohamaade erakondadega ja rahvaesindustega, samuti teiste maade diplomaatiliste esindajatega. Peame isegi ära kasutama erakordseid võimalusi, mis tekivad N. Liidu-Hiina vastuolust. Ta soovitas loobuda "külma sõja aegunud loosungitest" ja kasutada tänapäeva meetodeid. Peab mõjustama otsustavaid gruppe, sest massidele suunatud propagandast ei ole meil suurt kasu.

Kontaktidest kodumaaga referreeris **Jaak Maandi,** kes konstateeris, et eestlased kodu- ja välismaal on üks terviklik rahvas, millest tuleb lähtuda.

Kodumaale kõige lähemal asuv Rootsi eestlaskond on suures enamuses leidnud läbimises koducestlastega ja kodumaaga tolerantse ja salliva vormi, mille tõttu on väldtud teravaid lõhenemisi ja negaseid äärmuslikke konfrontatsioone.

Kontaktides kodumaaga tuleb edaspidi rohkem arvestada ka eesti rahva arvamistega ja seisukohtadega kodumaal. Selle tõetruule ja objektiivsele selgitamisele tuleb senisest suuremat tähelepanu pöörata. Kodumaal asuva rahvaga suurem arvestamine toob kaasa ka positiivse asjaolu, et välismaal asuvate eestlaste töod ja tegevust hakatakse paremini ja positiivsemalt hindama ka kodumaal.

Julgete kultuuritegelaste ja üksikiskute võitlusest inimõiguste eest, samuti N. Liidu aladel toimuvast rahvaste vastupanulikkumisest võivad oleneda eesti rahva vabanemisvõimalused sama palju kui välispoliitilistest konstellatsioonidest ja suurvõimude suhetest, kus areng senini ei ole olnud eriti lootustandev. Sellepärast tuleb suuremat gähelepanu osutada demokraatlikele arenguisuundadele ja opositsioonile N. Liidus, eriti aga Balti riikides ja satelliitmaades.

Aktiivne rahvuslik ja kultuuriline tegevus välismaal sunnib okupatsioonivõimu Eestis andma suuremat eluõigust kultuurilisele tegevusele ja rahvuslikele püüdlustele ka kodumaal. Kultuurilised saavutused ja rahvuslik vastupanu kodumaal on lakkamatuks ja kohustavaks innustajaks meile meie töös ja püüdlustes välismaal.

Konverentsi lõppkõne pidas Ev. Tiseltside Liidu seisukohta, et edaspidi tuleb senisest suuremal määral kasutada okupeeritud Eestis asuvate eesti kultuuriloojate saavutusi, seda siis kui need on kõrge kunstilise ja teadusliku tasemega ning vabad propagandast.

Tuleb tagasi tõrjuda kõik propagandaofensiivid ja lõhestamiskatsed, mida okupatsioonivõim ja selle käsilased üritavad eestlaste ja nende organisatsioonide vastu välismaal. Suhtlemisel on vaja ettevaatust ja ettenägelikkust ka tulevikus ja kodumaal asuvate inimeste kahjustamist ja hädaohustamist tuleb igati vältida. Liigne ettevaatus ei tohi aga takistada kultuurilisi kontakte kodumaaga.

Pikema ettekandega ERN-ist ja organiseeritud eestluse koostöõst esines peasekretär Heinrich Mark, keda on refeeritud eespool.

Konverentsile esitatud resolutsioonide osas oli arundajaks ERN abiesilees Aksel Mark. Resolutsioonid võeti vastu Dr. E. Aruja täiendustega.

Konvernetsi lõppkone pidas Ev. Timusk. Konverents lõppes ühise Eesti hümniga.

KGB ähvardab vaigistada inimõiguste komiteed

Sovjetis tegutsev inimõiguste komitee ja selle tegevus on tugevalt ohustatud KGB poolt. Seda ütleb välisajakirjanikele antud intervjuus komitee üks asutajaid Valeri Tshalidzhe. Teda on juba kaks korda kutsutud jutuajamisele KGB-sse, kusjuures üks selle kõrgemaid ülemusi on nentinud, et komitee tegevuse taha on maskeeritud Sovjetivastane tegevus. KGB-ohvitser lisas juurde, et kui Tshalidzhe ei suvatse hakata käituma tavalise nõukogude kodanikuna, siis ollakse sunnitud teda "maha suruma".

Tshalidzhe märgib, et "maha suruma" on täpselt seesama mis areeteerimine. Ta meenutab, et komitee asutati novembris 1970 kolme juhtiva vene füüsiku poolt. Nad võtsid endale ülesandeks hoolega tähele panna, kas ametivõimud jälgivad Sovjeti seadlusandlusi või mitte. Ja juhul kui seda ei tehta, on komitee ülesandeks asjale tähelepanu juhtida.

Tshalidzhe toonitab, et ta pidevalt on kirjutanud protestikirju seaduste rikkumiste kohta ta samuti on ta esitanud rohkesti ettepanekuid, kuidas olemasolevaid seadusi parandada ja täpsustada.

— Seega olen ma püüdnud Sovjeti-riiki aidata. Ja äkki seletatakse mulle, et ma olevat Sovjeti-vastane. Ma teian, et olukord täna on halvem kui aasta eest.

Käesoleva aasta alguses alustas KGB aktsiooni kõige vastu, mille kohta võis öelda, et see oli väljaspool kehtiva korra raame. Aktsioon toimus üleriigiliselt.

Erilist tähelepanu osutati pörandaalusele trükisele "Aktuaalsete sündmuste kroonikale". 21. juunil arreteeris KGB ajaloolase Pjotr Jakiri, kes praegu viibib vanglas, oodates kohtuprotsessi. Teda süüdistatakse Sovjeti-vastases agitatsioonis ja propagandas. On teada, et üleriigiliselt on üle kuulatud või arreteeritud sadu isikuid, kelle tegevust on kahtlaseks peetud.

Tshalidzhet ülekuulanud KGB kolonelleitnant Fotsjenkov sõnas muuseas, et komitee materjali kasutavad ära välismaadel asuvad Sovjetivaenulikud grupid, eeskätt Lääne-Saksas tegutsev vene emirgrantide grupp "Possev".

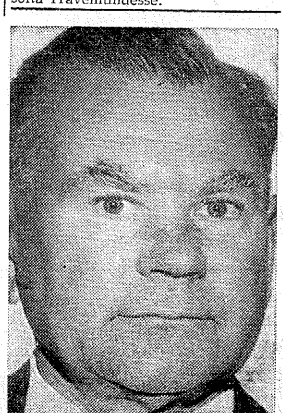
Tshalidzhe omalt poolt märkis, et ta üldse pole otsinud avaldamisvõimalusi "Possevi" kaudu, mistõttu teda ei saa ka teha vastutavaks. Komitee materjalid liiguvad Moskvas ringi üsna avalikult ja neid kätte saada on lihtne.

Inimõiguste komitee on suutnud tegutseda segamatult ainuüksi seetõttu, et selle liikmed äärmise täpsusga on jälginud Sovjeti seadusi. Proteste on esitanud ainult siis, kui sajaprotsendiliselt oli selge, et ühed või teised instantsid tegutsesid risti vastu kehtivatele seadustele. (EPL/JA).

DDR-põgenik õhumadratsil Läänemerel

Rootsi autoparv "Peter Pan" võtis Läänemere lõunaosas pardale ühe idasaksa põgeniku, kes riietatuna akvalangisti dressi viibis tavalisel kummimadratsil.

Saksalane oli DDR-i rannikult lahkunud ööpimeduses ja ta eesmärgiks oli jõuda kas Taani või mõnele mööduvale lääne päritoluga laevale. Kui "Peter Pani" meeskond madratsi avastas, oli põgenik selle alla peitu pugenud, kuna ta ei teadnud, kas lähenev laev oli idariikide päritoluga või mitte. Põgenik võeti pardale, kus konstateeriti, et ta tervislik seisund on he.a Saksalane sõitis kaasa Trelleborgi, kuid kuna ta ei soovinud Rootsi jäädа, tohtis ta sama laevaga sõita Travemündesse.

Heinrich Mark: "ERN pooldab liitumist Kesknõukoguga . . ."

Ida-Sovjetis suuruputus

Moskva raadio teatel on N. Liidu idaosades aset leidnud rasked uputused. Veemassid on lõhkunud sildu, raudteeliine ja hooneid.

Eriti tugevaid kahjustusi esines Birobidsjani piirkonnas, juutide autonoomses rajoonis, mis ühtlasi on suurim kohalik tööstuskeskus. Katastroofi põhustasid tugevad sademed, mis suurendasid Amuuri ja Birfi jõgede veemahtu kaugelt üle normaalse. Tagajärjeks olid uputused. Katastroofist tabatud eraisikuid abistavad muuhulgas sõjaväeosad.

● **New Yorgi Pauluse kirikus toimus pidulik jumalateenistus, kus üle anti õpetaja Valter Koppermannile kuldrist ja tähistati tema Rootsist saabunud ema Marie Koppermanni 99-aastast sünnipäeva. Jumalateenistusel teenisid õpetajad Aleksander Hinno, Eduard Kägi (Rootsist) ja V. Kangro. Ametiristi oli valmistanud end. Tartu kullasepp Johannes Alt, kes elab praegu Buffalos.**